

**DREPTURILE OMULUI
DROITS DE L'HOMME
HUMAN RIGHTS**

SISTEMUL ELECTORAL ROMÂN

Braşov, 4-6 septembrie 1992

**Institutul Român
pentru Drepturile Omului**

SEMINAR INTERNATIONAL

SISTEMUL ELECTORAL ROMÂN

SEMINAR INTERNAȚIONAL

Brașov, 4-6 septembrie 1992

Organizat de

**FUNDAȚIA INTERNAȚIONALĂ PENTRU SISTEME ELECTORALE
(I.F.E.S.) și**

**CONFERINȚA PENTRU SECURITATE ȘI COOPERARE ÎN EUROPA
(C.S.C.E.)**

cu sprijinul:

Departamentului Administrației Publice

Comisiei Tehnice Interministeriale pentru organizarea alegerilor

Biroului Electoral Central

Departamentului pentru Structuri Socio-Politice

Institutului Român pentru Drepturile Omului - I.R.D.O.

Primăriei municipiului Brașov

Institutul Român pentru Drepturile Omului

- București 1992 -

Lucrările seminarului au fost deschise de **Jacques Roussellier**, asistentul Directorului Biroului pentru instituții democratice și drepturile omului al C.S.C.E., care a urat bun-venit participanților la acest important eveniment. Au mai rostit alocuțiuni domnul **Doru Viorel Ursu**, secretar de stat în departamentul Administrației Publice; domnul **Mihail Gondoș**, secretar general adjunct, Guvernul României; domnul **Ovidiu Zărnescu**, Biroul Electoral Central; doamna **Irina Moroianu Zlătescu**, director adjunct al Institutului Român pentru Drepturile Omului; domnul **Adrian Moruzi**, primarul orașului Brașov.

Directorul programului I.F.E.S. pentru România, doamna **Marta Maria Villaveces**, a explicat metodologia seminarului arătând că materialele vor fi prezentate de vorbitori în sesiunile plenare, după care participanții vor discuta detaliat, pe ateliere, problemele ridicate în sesiunile plenare, precum și alte subiecte legate de acestea. De asemenea, s-a arătat că fiecare atelier va avea un moderator și un raportor care vor consemna și vor prezenta concluziile la sfârșitul seminarului.

SESIUNEA PLENARĂ 1

a) Directorul programului I.F.E.S., pentru America, Asia și Europa, doamna **Juliana Geran Pilon** a prezentat în cadrul Sesiunii Plenare 1 tema **Necesitatea democrației și analiza procesului politic.**

b) Domnul **Jacques Roussellier**, reprezentant al C.S.C.E. a prezentat tema **Drepturile omului și drepturile politice.**

În urma acestor expuneri s-au purtat discuții legate de cele două teme și despre modalitățile în care se poate construi și menține democrația în România.

Apoi, participanții au purtat discuții pe ateliere.

SESIUNEA PLENARĂ 2

a) Domnul **Charles Lasham**, șeful biroului electoral al orașului Liverpool, a prezentat referatul intitulat **Necesitatea alegerilor. Sînt ele libere și corecte?**

b) Domnul **George Smith**, șeful biroului electoral pentru districtul South Somerset din Anglia, a prezentat referatul **Activități din ziua alegerilor.**

După susținerea celor două referate participanții au adresat vorbitorilor numeroase întrebări.

Apoi, au urmat dezbaterile pe ateliere.

SESIUNEA PLENARĂ 3

a) **Un organism electoral permanent și sistemul de înregistrare al alegătorilor; Evaluarea rezultatelor și formarea cadrelor**, raport prezentat de **George Smith**.

b) **Rolul partidelor politice în procesul electoral**, raport prezentat de domnul **Charles Lasham**.

S-au adresat întrebări și, apoi, lucrările s-au desfășurat pe ateliere.

SESIUNEA PLENARĂ 4

a) **Particularități ale sistemului electoral românesc. Rolul observatorilor**, raport prezentat de domnul **Charles Lasham**.

c) **Educație civică și educația alegătorilor**, raport prezentat de domnul **Charles Lasham**.

S-au adresat întrebări iar, apoi, lucrările s-au desfășurat pe ateliere.

Raportorii au prezentat, fiecare, concluziile dezbaterilor din ateliere.

Doamna **Marta Maria Villaveces** a mulțumit delegaților pentru participare. De asemenea și-a exprimat satisfacția pentru faptul că participanții au găsit acest seminar folositor și instructiv, deopotrivă, iar ocazia oferită de a se întâlni cu alți reprezentanți ai instituțiilor implicate în procesul electoral din România binevenită, întrucât le-a permis schimbul de informații despre diversele aspecte ale alegerilor.

Scopul seminarului a fost să adune laolaltă grupuri implicate în procesul democratic din România pentru a discuta liber și deschis despre procesul politic din țară. Acest scop a fost realizat.

Vorbitorii s-au dovedit a fi interesați și informați iar sesiunile plene au generat discuții și au oferit participanților ocazia să discute în detaliu, pe ateliere, temele supuse dezbaterii în plen.

Participanții au apreciat rapoartele prezentate, buna cunoaștere de către vorbitori a procesului democratic în general și a legii electorale din România, în particular, precum și informațiile despre procesele democratice din alte țări ale lumii.

Nu se poate spune că, în cadrul atelierelor, a existat un consens de idei. Totuși, faptul că delegații au avut ocazia să-și exprime opiniile, să fie sau nu de acord asupra unor probleme naționale și internaționale, să dezbată probleme legate de îmbunătățirea legii electorale și a procesului democratic, poate fi considerat un succes.

ȘEDINȚA DE DESCHIDERE

MANDATUL GUVERNULUI ESTE DE A ORGANIZA ALEGERI LIBERE ȘI CORECTE

*Cuvîntul d-lui DORU VIOREL URSU,
Secretar de Stat la Departamentul pentru Administrația Publică Locală*

Cuvîntul meu de salut se adresează deopotrivă organizatorilor și participanților. Cu toții au depus eforturi deloc ușoare pentru ca întrîlnirea noastră să fie benefică mai ales pentru marele absent al manifestării: electoratul român. Lui îi datorăm grijile și preocupările noastre ca și răspunsurile la multe întrebări care se vor pune aici.

Convigerea noastră este că nici o restricție inacceptabilă nu trebuie să împiedice participarea cetățenilor la alegeri în calitate de candidați sau alegători.

Încrederea noastră este că inclusiv cu sprijinul dumneavoastră, aici, vom găsi acele criterii optime de organizare a votării și deschiderea buletinelor de vot astfel încît să împiedicăm fraudă și ilegalitatea.

Departamentul pentru Administrație Publică Locală are atribuțiuni importante și exacte în pregătirea și desfășurarea alegerilor din 27 septembrie 1992.

Ni le-am asumat, le respectăm; în același timp controlăm aplicarea lor în teritoriu. Participarea efectivă a reprezentanților autorităților publice la acest seminar, va demonstra, sper, că organizatorii locali ai alegerilor știu ce au de făcut și cunosc legea în cele mai mici amănunte.

Nu doresc să mă opresc decît foarte puțin asupra problemelor noastre specifice; ele sînt de natură tehnico-organizatorică și - prin specificul lor - sînt aride. Vă pot asigura însă că se respectă ad litteram programul calendaristic stabilit de Guvern.

Au fost delimitate și numerotate toate secțiile de votare, au fost reactualizate listele electorale, iar primarii soluționează în termen de 3 zile de la înregistrare (art. 12 alin. 1 și 3 din Legea 68/1992) orice întîmpinare la omisiunile, înscrierile greșite sau eronile cuprinse în listele electorale.

Se lucrează la tipărirea buletinelor de vot, la amenajarea secțiilor de votare. S-au confecționat umele și ștampilele de vot care vor fi predate în termenul stabilit (24 septembrie) președinților birourilor electorale ale secțiilor de votare.

S-au asigurat deja toate cantitățile de materiale necesare: hîrtie, combustibili, plicuri, dispozitive de capsare.

Reînnoiesc afirmația că, indiferent de costurile totale ale acestor pregătiri, chiar dacă ele - în unele situații justificate - vor fi depășite, executivul va asigura finanțarea integrală a procesului electoral.

Aș dori să închei cu ideea de început: nici un efort nu este prea mare dacă ne vom reaminti mereu că mandatul acestui guvern este de a organiza alegeri libere și corecte, de a da dreptul fiecărui cetățean român să participe la guvernarea țării sale, ca premisă necesară, așteptată, de așezare a vieții noastre politice, economice, sociale pe principiile statului de drept.

SISTEMUL ELECTORAL ROMÂN SE CONSOLIDEAZĂ ȘI ADAPTEAZĂ SISTEMELOR PROPRII MARILOR DEMOCRAȚII

*Cuvîntul d-lui judecător OVIDIU ZĂRNESCU,
membru al Biroului Electoral Central.*

Este un privilegiu pentru mine în acest cadru distins al unui seminar cu o tematică electrizantă - Sistemul Electoral Român" - să aduc participanților la această importantă reuniune salutul cordial al Biroului Electoral Central.

Vă rog să-mi îngăduiți să salut cu deosebire pe reprezentanții Fundației Internaționale pentru Sisteme Electorale și ai Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa.

Am spus, fără să exagerez, că tematica seminarului la care participăm - Sistemul Electoral Român - este electrizantă.

Într-adevăr, la ora de față acest subiect fierbinte interesează întreaga noastră societate.

Noi cei prezenți aici sîntem cu toții specialiști și fără îndoială că vom căuta să descifrăm multitudinea de aspecte ale acestui subiect din perspectiva unor specialități precise: științe juridice și administrative, psihologie și sociologie, politologie și structuri educaționale.

După ce se vor fi epuizat cele trei zile de dezbateri vom pleca de aici mai bine informați, cu un orizont mai larg de cunoștințe în materie, capabili să înțelegem mai exact dimensiunile și importanța unui sistem atît de complex.

Subiectul interesează însă, cum arătam mai înainte, masele mari de specialiști.

Sîntem în plină campanie electorală, partidele și formațiunile politice

și-au intensificat acțiunile publicitare, dezbaterile celor șase candidați la Președinție au acaparat antena televiziunii la orele de vîrf și toate acestea au făcut să crească interesul oamenilor pentru sistemul electoral.

Nu putem să nu ne oprim o clipă asupra unui fapt relevant. Toți acești oameni se raportează la fenomenul electoral dintr-un punct de vedere subiectiv: cu patimi, cu pasiuni, cu dorințe personale și în general cu tot cortegiul de sentimente și resentimente specific umane.

Poate este bine să spun că noi, aici, deși tot oameni sîntem, avem nobila menire de a ne detașa de această furtună a sufletelor și a ne refugia, măcar pentru aceste trei zile, în imperiul gîndirii.

Noi ca specialiști sîntem chemați să aducem lumina rațiunii pe un teritoriu atît de bîntuit de orgolii.

Doamnelor și domnilor, am exprimat toate acestea cu gîndul la un fapt foarte concret: Sistemul Electoral Român se află la începuturile sale într-un sistem democratic.

Acum doi ani, la 20 mai, au avut loc în România primele alegeri libere de după cel de al doilea război mondial, alegeri care au avut rolul primei școli de democrație.

În iama acestui an am avut alegeri locale, la care spiritul democratic a fost mai accentuat. La 27 septembrie, urmează al doilea scrutin liber pentru desemnarea Președintelui României și a noului Parlament.

Sîntem ferm convinși că vom merge înainte, că spiritul democratic al acestor alegeri va crește, iar corectitudinea și onestitatea lor vor fi la înălțime.

Este bine să uităm festivismul alegerilor ce au avut loc timp de peste patru decenii în România, cînd practic nu am avut un sistem electoral, iar alegătorul nu putea să dea curs voinței sale.

Acum sîntem într-o etapă nouă.

Nu este ușor și lucrurile nu curg lin, Statul de Drept este o construcție unașă, care presupune și muncă și luptă și răbdare și curaj.

Sistemul Electoral Român, care reprezintă tema seminarului nostru - este o componentă importantă a Statului de Drept. Nici acest sistem nu se construiește ușor. Noi, la Biroul Electoral Central, știm poate mai bine cîte valuri înalte și cîte furtuni izbesc în corabia ce a pornit la drum. Dar știm, în același timp, că această corabie înaintează și nimic nu o mai poate opri din drum.

Treptat Sistemul Electoral Român se consolidează, se perfecționează, se adaptează sistemelor proprii marilor democrații.

Cu aceste gînduri am venit la acest seminar, pentru a-i reprezenta pe colegii mei din Biroul Electoral Central și am convingerea că reuniunea la

care vom participa împreună va fi ea însăși un "vînt bun" care să împingă mai departe această corabie, care este Sistemul Electoral Român.

AVEM POSIBILITATEA SĂ ÎMBUNĂTĂȚIM METODOLOGIA DE EXERCITARE A DREPTURILOR ELECTORALE

Cuvîntul d-nei IRINA ZLĂTESCU, Director adjunct al I.R.D.O

Aș dori, pentru început, să vă adresez din partea Institutului Român pentru Drepturile Omului mulțumiri pentru faptul că ați răspuns invitației de a participa la acest seminar organizat de Fundația Internațională pentru Sisteme Electorale din Washington și Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa.

Adresez, de asemenea, mulțumiri organizatorilor pentru interesul manifestat față de nevoia de pregătire a celor implicați în buna desfășurare a procesului electoral în România.

În ultimii doi ani și jumătate, electoratul român a avut acces la o nouă legislație și practică electorală, concretizată în modul în care s-au desfășurat alegerile ce au avut loc din mai 1990 pînă în prezent.

Ne aflăm într-o nouă campanie electorală, de rezultatele căreia depinde în măsură covârșitoare finalizarea procesului de tranziție spre o autentică viață democratică.

Institutul Român pentru Drepturile Omului este implicat în modul cel mai direct în procesul amintit. Aceasta este poate și explicația invitării noastre la lucrările Seminarului, alături de organizatori.

Institutul Român pentru Drepturile Omului - I.R.D.O. - este un organism neguvernamental, independent, apolitic, înființat prin Legea nr.9/1991 în scopul unei bune cunoașteri de către organismele publice, organizațiile neguvernamentale și cetățenii români a problematicii drepturilor omului, a modului în care drepturile omului sînt garantate în alte țări, îndeosebi în țările participante ale Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa.

Pentru realizarea acestui scop, institutul nostru oferă documentare privind legislația străină și internă referitoare la cunoașterea și respectarea drepturilor omului; de asemenea, el desfășoară o bogată activitate publicistică, de organizare a unor programe de formare destinate îndeosebi acelor categorii de persoane care au răspunderi speciale pentru protecția drepturilor omului - sau destinate cunoașterii problematicii drepturilor

omului în rîndurile unor largi categorii ale populației; institutul efectuează cercetări privind diverse aspecte ale promovării și respectării drepturilor omului în România și pe plan internațional.

În același timp, Institutul Român pentru Drepturile Omului organizează sondaje de opinie pe diferite aspecte privind protecția drepturilor omului. În legătură cu acest ultim aspect al activității noastre, dorim să vă solicităm, chiar cu prilejul prezenței dumneavoastră la acest seminar, ca în cadrul atelierelor să ne recomandați - prin intermediarul moderatorilor, în pauzele seminarului sau la sfîrșitul lucrărilor din ateliere - teme pe care le considerați foarte actuale, pe problematica drepturilor electorale, în vederea realizării unui sondaj complet, postelectoral, ale cărui concluzii vor fi folosite de specialiștii institutului nostru în programele de formare a celor direct implicați în desfășurarea procesului electoral - cadre din administrație, juriști, cadre didactice - precum și în continuarea educării electoratului.

Institutul Român pentru Drepturile Omului colaborează pentru realizarea atribuțiilor stabilite prin actele sale constitutive cu organisme specializate ale Organizației Națiunilor Unite și ale Consiliului Europei, precum și cu institute similare din alte țări cu fundații, cu organizații neguvernamentale din domeniul drepturilor omului din țară și din străinătate.

Institutul nostru a organizat - împreună cu acestea - seminare, reuniuni științifice, simpozioane pe diferite probleme din domeniul drepturilor omului, ceea ce ne-a permis să dobîndim o experiență utilă, pe care dorim să o transmitem celor interesați. Institutul acordă o atenție deosebită lucrărilor acestui seminar.

De aceea, vă rog să-mi permiteți să vă adresez apelul de a ridica și dezbate în ateliere probleme reale ale procesului electoral. Avem cu toții posibilitatea de a îmbunătăți astfel metodologia de exercitare a drepturilor electorale, pomind de la standardele internaționale în materie, ce urmează a fi prezentate în cele șase rapoarte din ședințele plenare ale seminarului.

ROMÂNIA TRĂIEȘTE UN ANOTIMP AL SCHIMBĂRII

*Cuvîntul domnului **ADRIAN MORUZI** - Primarul Brașovului*

Tot ce părea zidit pentru eternitatea comunismului se destramă. Gemenii unei noi gîndiri, ai descoperirii libertății și limitelor ei, ne frămîntă ca tot, și pe fiecare în parte.

Puterea socială este pusă periodic în licitație publică, pentru ca, prin competiția celor mai efecienți dintre noi, ea să servească interesului

majoritar.

Descoperirea regulilor și constrîngerilor jocului democratic este o parte a acestor schimbări, elementul său de nucleu.

Ca români și pentru România, dorim ca această înțelegere și supunere, să fie cît mai rapidă și cît mai eficientă.

Și cît mai morală!

De aceea, acest seminar, care strînge în jurul dezbaterii unor idei, oameni de diferite orientări politice, din diferite compartimente ale puterii sociale, ne dă încredere și speranță. Competența și disponibilitatea factorilor de putere în înțelegerea luminilor și umbrelor procesului electoral, așa cum este el în cultura democrației românești, ne implică în accelerarea dinamicii schimbării.

Mulțumesc organizatorilor pentru alegerea Brașovului drept gazdă și teren al disputei. Un echilibru al pasiunilor politice, dominate de pragmatism, fac grupul nostru cetățenesc tolerant și activ în căutarea noii noastre identități.

Prezența prietenilor europeni și americani, lîngă noi, în aceste momente, efortul lor de susținere, nu doar morală, ne scot din căderile noastre susținîndu-ne voința de a lupta.

Tuturor vă mulțumim că sînteți acum și aici, participanți și organizatori.

Credința noastră este că ziua de mîine a democrației românești, va fi aceea a valorilor morale comune, care ve va uni în această lume mică, din ce în ce mai mică, spre nol înțelegeri a binelui uman.

Fie ca această întîlnire să fie o treaptă în parcurgerea acestui ideal!

NECESITATEA DEMOCRAȚIEI ȘI ANALIZA PROCESULUI POLITIC

JULIANA GERAN PILON

Vă mulțumesc pentru permisiunea de a mă adresa dumneavoastră, astăzi, în cadrul acestei conferințe atît de importante. Este o onoare deosebită pentru mine sa iau parte la acest eveniment, nu în ultimul rînd datorită faptului că mi-am petrecut o parte din copilărie în Brașov!

Trăim într-adevăr într-o epocă extrem de dificilă, aș numi-o nu atît post-comunistă cît proto-democratică. Procesul politic este mai important ca oricînd într-o perioadă de tranziție datorită crizei sociale, în special anxietății produse de incertitudine. O societatea nu poate supraviețui fără stabilitate, fără ordine. Însă nu orice fel de ordine este binevenită. Și în lagărul de

concentrare exista un fel de ordine. Dar în lagăr trăiește numai moartea... Viața are nevoie de o ordine dinamică, elastică, legitimă, care urmărește un scop creativ. Cu alte cuvinte, viața are nevoie de democrație.

Însă, democrația, după cum se știe, este o noțiune ambiguă. Teoria democrației implică cu necesitate anumite idei și principii care constituie scopul acesteia - și anume libertatea. În plus, democrația constă și într-un număr de practici și proceduri care s-au dezvoltat dealungul secolelor. S-ar putea spune că democrația este un proces care implică o metodă de instituționalizare a libertății. Această idee pornește de la premiza că demnitatea omului trebuie respectată fără compromis.

În altă ordine de idei, democrația constă într-un set de valori. O societate democratică este caracterizată de anumite principii: principiul toleranței, al respectului pentru om, al energiei și încrederii în menirea fiecăruia de a contribui la conturarea imaginii unui Dumnezeu care iubește toate ființele în mod egal.

Îmi propun să vorbesc la început nu despre democrație ca set de valori, ci despre democrație ca metodă de instituționalizare a libertății, democrația ca proces politic.

Să revenim la ideea necesității democrației, așadar că un anumit proces politic este necesar. De ce? Pe scurt, pentru a evita violența. Democrația ca proces conține instrumentul care legitimează autoritatea statului. Necesitatea statului este firească, pentru evitarea haosului pe care îl produce anarhia pură. Legitimitatea creată de democrație, la rîndul său, este rezultatul originii sau sursei autorității, voinței fiecărui membru al societății. Astfel spus, autoritatea obținută voluntar este o autoritate legitimă. Și adaug, numai o autoritate care a fost obținută voluntar este o autoritate legitimă.

Deci, procesul politic al democrației trebuie analizat, în ultimă instanță, ca produsul fiecărui cetățean, al fiecărui membru al societății, care își poate exprima dorințele în mod liber, ordonat, și deci predictibil. În acest fel, se poate menține nu numai ordinea, ci și libertatea, prin garanția categorică a drepturilor inalienabile ale tuturor.

Aceasta este în fond principiul fundamental al sistemului democratic de guvernămînt. Guvernele sînt constituite pentru a apăra libertățile fiecărui om. Cine acordă aceste libertăți omului? În nici un caz statul, care este premiza teoriei autoritare. Ele există pur și simplu în virtutea faptului că OMUL există, că el este o ființă inteligentă și sacră. Citam cuvintele lui Thomas Jefferson scrise în 1776:

“Considerăm că aceste adevăruri sînt incontestabile, că toți oamenii se nasc egali, iar Creatorul i-a înzestrat cu anumite drepturi inalienabile,

precum viața, libertatea și căutarea fericirii. Iar pentru a asigura aceste drepturi, sînt instituite guverne a căror putere este dată de acordul celor guvernați”.

Drepturile enumerate de Jefferson sînt simple. Ele nu depind de locul sau împrejurările în care s-a născut un om, ele sînt drepturi universale umane.

Guvernul democratic este un guvern al tuturor cetățenilor pentru toți cetățenii. De aici rezultă legitimitatea acestui guvern. Fără consimțămîntul dat de actul electoral, în ultimă instanță de vot, nu există legitimitate politică.

Filosoful John Locke, care l-a inspirat pe Jefferson, a explicat astfel această concepție în cartea sa, celebră “Al doilea tratat despre guvernul civil” scrisă în 1690. Trăind într-o vreme cînd oamenii credeau că universul este frumos ordonat de un Dumnezeu a cărui operă poate fi înțeleasă pe deplin de rațiune, Locke a exprimat ideea că toți oamenii sînt egali față de Dumnezeu. Și ei se întîlnesc nu pentru a asupra majoritatea în interesul unei minorități, ci pentru a-și crea o existență armonioasă, prosperă, respectîndu-și drepturile. Sau cum arăta Locke în tratat: “Scopul legii este nu de a distruge sau de a limita, ci de a menține și îmbogăți libertatea. Pentru că libertatea înseamnă a nu fi îngrădit și violat de alții, ceea ce este imposibil fără lege; pe de altă parte libertatea nu înseamnă ca fiecare să facă ceea ce vrea, căci cine este liber dacă oricine poate să-l domine? În schimb, înseamnă să-și pună în acțiune persoana și bunurile pe care le posedă în măsura în care legile îi permit, și deci nu este la cheremul voinței altuia, ci își urmează propria voință”.

Nu este neapărată nevoie să crezi în Dumnezeu pentru a aprecia înțelepciunea ideii de libertate egală exprimată de Locke și Jefferson, ci numai de a crede în ordine și în rațiune fără de care acțiunea umană este imposibilă.

Scopul legii este de a menține libertatea, căci aceasta permite fiecărui membru al societății să-și urmeze scopurile fără frică în armonie cu alții - acesta este scopul guvernului. Libertatea are limite, anume de a nu viola drepturile legitime ale altora vizavi de proprietate și acțiunile proprii. La fel, cum un om nu are dreptul să facă rău altuia - furînd, omorîndu-l, sau în general privîndu-l de drepturile sale - nici un guvern nu poate să facă astfel de rău. Nu are **dreptul** să îl facă, nu **poate** avea acest drept, fiindcă cei care au creat statul nu au acest drept. Deci, ceea ce nu ai nu poți da. Cum toate drepturile statului, toate drepturile legitime ale unui stat provin strict și exclusiv din acordul cetățenilor, statul nu poate poseda - subliniez din nou - mai multe drepturi decît au cetățenii înșiși. Aceasta este schița extrem de sintetizată a teoriei democrației ca metodă.

Pe cealaltă componentă a democrației am menționat-o la început și anume democrația ca set de valori. Toleranța, respectul pentru fiecare om ca om, încrederea în sine și în alții, spiritul optimist, energia reclamată de inovație și creație, toate aceste valori sînt necesare nașterii democrației și menținerii ei.

Marea dificultate întâmpinată de societatea protodemocratică este aceea că valorile iau ființă mult mai greu decît procesul politic. Este mai ușor să se tipărească un buletin de vot decît să se voteze, se emite mai ușor o lege decît se implementează. Pînă cînd o constituție nu este citită, înțeleasă și respectată, rămîne o simplă foaie de hîrtie. Însă analiza procesului politic privit ca un întreg include și analiza procesului de valori, iar valorile sînt promovate prin învățămînt, prin biserică, prin sectorul privat în general.

Dar pentru ca aceasta să fie posibilă trebuie să existe un sector privat. Unde începe ciclul? Din păcate ciclul va trebui să înceapă în timp din mers.

NECESITATEA ALEGERILOR, SÎNT ELE LIBERE ȘI CORECTE?

CHARLES LASHAM

A vorbi într-o țară, în care timp de mulți ani s-a tînjit după alegeri libere și corecte, poate fi periculos, dacă aș începe cu întrebarea "Este nevoie de alegeri?". Întrebarea își are rostul numai pentru a ne pune problema utilității procesului electoral.

Se poate discerne un număr de funcții ale alegerilor:

- ele conferă legitimitate:
  - sistemului politic
  - sistemului guvernamental actual
  - partidului sau partidelor de guvernămînt
- ele selectează un lider și un organism de guvernare:
  - de exemplu alegerile prezidențiale, alegerile pentru adunările naționale și pentru consiliile locale și regionale.
- ele permit electoratului să-și exprime opinia:
  - asupra guvernului aflat la putere
  - asupra opoziției
  - asupra unor probleme specifice sau a liniilor politice
- ele permit electoratului să aleagă reprezentanți:
  - pentru o zonă

- pentru un grup de persoane (respectiv candidați)

• ele pot da mandat de acțiune (un partid este mandatat să implementeze o anumită linie politică; dacă ține cont sau nu de acest mandat este o altă chestiune)

Alegerile sînt prin urmare multifuncționale. Totuși, în statele cu partid unic de guvernămînt și în democrațiile liberale nu este suficient doar să se țină alegeri. Pentru a conferi cu adevărat legitimitatea la care ne-am referit mai înainte alegerile trebuie să fie libere și corecte, iar în democrațiile în curs de formare sau nou constituite ele trebuie să fie văzute ca fiind libere și corecte.

AȘADAR CUM SE REALIZEAZĂ ACEST LUCRU?

Observatorii din afară sînt folosiți de guverne pentru a da mult căutatul gir ulterior asupra procesului electoral. În Namibia în 1989 au fost prezenți peste 1 600 de observatori ai Națiunilor Unite pentru a supraveghea procesul. Eu, împreună cu colegul meu George Smith am avut norocul de a fi prezent la acest eveniment cu adevărat istoric. În Angola spre sfîrșitul acestei luni și s-a propus și în Cambodgia la o dată ulterioară, Națiunile Unite vor fi prezente pentru a observa alegerile din aceste țări pentru a confirma sau infirma legitimitatea procesului. Gerge va fi în Angola și nu sper decît că va putea ieși de acolo.

Nu întotdeauna alegerile au în mod automat observatori, fie interni, fie din afară. S-ar putea ca guvernul la putere să simtă că nu este necesar deoarece experiența anterioară, de bună credință și conduită adecvată rămîne în sistem. Mai întîi de toate trebuie să existe o dorință la nivelul statului care s-a angajat pe drumul democrației iar această dorință trebuie percepută ca fiind sinceră. În plus comunitatea internațională trebuie să fie satisfăcută că anumite criterii au fost întrunite înainte de a se trimite observatori în secțiile de votare.

Alegerile ținute în Republica Federală Iugoslavia la 31 mai anul acesta au cîștigat puțină credibilitate dacă a existat vreuna. Din dispoziția Președintelui Consiliului de Miniștri al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa, biroul C.S.C.E. pentru instituții democratice și drepturile omului a trimis o misiune de observare a stării de lucruri la Belgrad și Podgorica între 18 și 21 mai. După acea vizită C.S.C.E. a dat un comunicat cerînd ca statele participante să nu trimită experți ca observatori la alegeri deoarece prezența lor ar fi putut fi interpretată greșit ca sprijin pentru ceea ce era fundamental un proces electoral vicios.

De ce este așadar nevoie pentru ca alegerile să fie libere și corecte?

Pentru a fi cu adevărat libere și democratice, competițiile electorale trebuie să întrunească șapte condiții de bază:

1. Trebuie ca votul să fie universal: toți adulții, indiferent de rasă sau religie, trebuie să se bucure de dreptul de a vota. (În general se acceptă că la vârsta de 18 ani o persoană este adultă și prin urmare are dreptul de a vota. Cu toate acestea un mare număr de democrații continuă să insiste asupra vârstei de 21 de ani. Unele țări au un punct de vedere diferit asupra vârstei minime la care se poate vota. Iată câteva exemple: Brazilia, Cuba, Iran și Filipine - 16 ani: Guineea Bissau - 15 ani: Austria - 19. În Columbia până nu de mult, dreptul la vot se prelungea la alegătorii căsătoriți către o vârstă mai fragedă, 18 ani, cei necăsătoriți, mai puțin responsabili, votând la 21 de ani).

2. Desfășurarea votării: buletinul de vot trebuie completat în mod liber și secret, în liniște, fără intimidare sau represalii ulterioare. (caracterul secret al votului are o importanță crucială. Alegătorul trebuie să fie convins că votul său nu este cunoscut de nimeni altcineva decât el însuși sau de persoana cu care dorește din proprie inițiativă să se sfătuiască. Ar reprezenta o încălcare a legii dacă cineva ar încerca să obțină informații despre cum a votat o persoană. În Marea Britanie regulamentul electoral prevede că "Nici unei persoane care a votat la alegeri, indiferent de demersurile legale prin care s-ar contesta valabilitatea alegerilor, nu trebuie să i se ceară să dezvăluie pentru cine a votat").

Aceasta este o prevedere importantă. Nimeni, nici măcar un judecător al Curții Supreme, nu trebuie să fie împuternicit să ceară cuiva să divulge această informație).

3. Orarul alegerilor: alegerile trebuie ținute regulat în limitele de timp prescrise și în conformitate cu regulamentele de desfășurare a alegerilor. (În Marea Britanie guvernul trebuie să se prezinte în fața țării pentru alegeri în limita a 5 ani deși are posibilitatea de a ține alegerile și mai devreme. Nu există un termen fix, ceea ce face viața mai interesantă, mai ales în momente de criză politică. În S.U.A., președintele este ales în funcție pentru un termen fix de 4 ani și nu se poate să vă fi scăpat faptul că acest lucru se întâmplă anul acesta. Majoritatea adunărilor naționale din lume au termene de 4 sau 5 ani).

4. Regulile de depunere a candidaturilor: toate segmentele comunității trebuie să fie libere de a înainta candidaturi, de a forma partide politice și de a participa deschis la campania electorală. (Deși au existat procese electorale în Europa de Est înainte de evenimentele din 1989 lipsește un singur lucru - CE SĂ ALEGI? - Acesta este evident un factor important).

5. Campania: perioada campaniei trebuie să fie suficient de lungă pentru a permite tuturor partidelor și candidaților să-și prezinte platformele. Trebuie să existe posibilitatea unui acces echitabil la mass-media. Mituirea

alegătorilor de către candidați și partide trebuie să fie interzisă și trebuie să existe niște limite impuse asupra cheltuielilor în vederea campaniei electorale. ("Perioada campaniei trebuie să fie suficient de lungă pentru a permite tuturor candidaților și partidelor să-și prezinte platformele". Noile democrații sau cele în curs de dezvoltare nu pot respecta această cerință. Dacă se prezintă în fața țării pentru alegeri prea repede partidul aflat la putere este acuzat că nu acordă suficient timp noilor partide pentru a se organiza și pentru a promova o campanie electorală eficientă. De exemplu - România - decembrie 1989 - mai 1990 așa cum s-a scos în evidență în raportul înaintat delegației internaționale și întocmit în comun de către Institutul Național Republican și Institutul Național Democratic în urma primelor alegeri; Seychelles, decembrie 1991 - iulie 1992 așa cum se prezintă în detaliu în raportul preelectoral al Fundației Internaționale pentru Sisteme Electorale din iulie a.c. Pe de altă parte dacă întârzie alegerile, partidul aflat la putere este acuzat că menține puterea pentru prea mult timp fără a avea un mandat corespunzător așa cum este cazul în mod curent în Tanzania).

6. Supravegherea unor alegeri imparțiale: votarea și numărarea voturilor trebuie supravegheată de un personal administrativ imparțial, de preferință o comisie electorală permanentă care are un organism independent, de natură juridică, care poate interveni în disputele electorale. (Frauda electorală trebuie să reprezinte o încălcare a legii cu amenzi aspre sau închisoare pentru cei care o săvârșesc. Acest lucru trebuie să fie prevăzut în legislația electorală).

7. Transferul de putere fără manifestări de violență: toate partidele și toți candidații trebuie să accepte rezultatele oficiale, trecînd puterea partidului sau partidelor victorioase într-un timp prestabilit. (Profesorul Michael Pinto-Duschinski, cercetător în științe politice de la Universitatea Brunel din Anglia compară democrația acceptabilă cu un camion pentru transportul mobilei. Da, cu un camion pentru transportul mobilei. La alegerile din Marea Britanie, în cazul în care guvernul se schimbă, fostul prim-ministru are în fața ușii la numărul 10 în Downing Street în dimineața de după alegeri un camion pentru transportul mobilei și obiectelor personale. Odată încărcat și în drum spre adresa particulară, un alt camion pentru transportul mobilei sosește la colț în Downing Street încărcat cu mobila și obiecte personale ale noului prim-ministru. Aceasta ar trebui să fie cea mai bună ilustrare a acceptării rezultatelor, nu numai de către un politician particular, cît și de către partidul aflat la putere și o întregă națiune).

Este demn de menționat în acest punct că acceptarea rezultatului, în unele țări este un proces educativ. Nevoia de educare a alegătorilor și de

educație civică în noile democrații sau cele în curs de dezvoltare nu trebuie subestimată.

Să ne reamintim cele șapte criterii de bază întrucât le consider importante: 1. votul universal; 2. desfășurarea votării; 3. orarul alegerilor; 4. regulile de depunere a candidaturilor; 5. campania; 6. supravegherea unor alegeri imparțiale și 7. transferul de putere fără manifestări de violență.

Statele cu democrații nou instituite din estul Europei ar trebui poate să privească îndeaproape criteriile de bază detaliate mai sus și să hotărască dacă condițiile expuse sînt întrunite.

Totuși România și alte state nu trebuie să fie prea critice. Să aruncăm o privire asupra unora din aceste puncte și să vedem cum democrațiile consacrate le aplică.

1. Votul universal: Unul dintre principalii nedreptăți în acest domeniu au fost femeile. În fosta Uniune Sovietică femeile au avut acces la vot, în, ați ghicit, 1917. În 1920 în S.U.A.: în 1928 pentru toate femeile din Marea Britanie și abia în 1982 pentru toate femeile din Iordania. Fruntașă în domeniu ar fi Noua Zeelandă care a acordat femeilor dreptul la vot încă din 1893.

Persoanele de altă naționalitate care rezidează în Marea Britanie de zeci de ani nu au dreptul la vot.

Nici chiar persoanele aparținînd naționalităților din comunitatea europeană nu pot vota. Această stare de lucruri se pare că totuși se va schimba pentru următoarele alegeri ale Parlamentului European. După cum vă reamintiți a doua condiție ce trebuie întrunită este

2. Desfășurarea corespunzătoare a votării. Voturile trebuie acordate liber fără intimidare. Violența fizică și intimidarea atît în timpul campaniei cît și în ziua votării propriu-zise sînt o trăsătură de zi cu zi a alegerilor în America de Sud și Centrală. La alegerile parlamentare din El Salvador din 1988, tactica de intimidare a uneia din părți a condus la o prezență slabă la vot de numai 50%. Trebuie să vă spun că cifrele de prezentare la urne în Statele Unite sînt supărător de scăzute iar pentru alegerile guvernamentale locale din Marea Britanie și cele parlamentare la nivel european cifrele de prezentare la urne sînt în medie mai mici de 40%. Aceasta nu are nimic de-a face cu intimidarea ci denotă numai dezinteresul publicului. Revenind la violență nu este nici un secret că la alegerile locale din Columbia ținute tot în 1988, grupuri de șoc ale ambelor părți ale spectrului politic au fost răspunzătoare de 150 de asasinat.

5. Campania: "Acces echitabil la mass-media etc." Oriunde te-ai duce aceasta este întotdeauna o problemă. Am experiența la prima mîină a unor astfel de întîmpinări în statele cu democrații nou constituite din Bulgaria

(1990) și Seychelles din iulie a.c. Fundația Internațională pentru Sisteme Electorale în baza unei varietăți de rapoarte preelectorale a semnalat cam aceleași probleme în Insulele Comore, noiembrie 1991; Sierra Leone, decembrie 1991; Angola, martie 1992 și Burundi, aprilie 1992.

În democrațiile consacrate din vest partidele mai mici se plîng în mare de același lucru de care se plînge opoziția aici, și anume că "EI AU MAI MULT ACCES LA MASS-MEDIA DECÎT NOI".

Raportul comun al Institutului Național Democrat și Institutului Național Republican publicat în 1991 și menționat anterior făcea referire la facilități electronice de mass-media mai bune pentru Frontul Salvării Naționale și la faptul că tipografiile proprietate de stat nu erau ușor accesibile partidelor de opoziție.

Rămînînd la campanii, se face referire la limitarea cheltuielilor destinate campaniei. Prea puțin se face în acest domeniu în S.U.A. și este imposibil să se controleze acest lucru în Marea Britanie dată fiind legislația inadecvată care este în mod curent în vigoare.

Trecînd la condiția nr. 6. **Vegherea asupra imparțialității alegerilor.** Vegherea corespunzătoare asupra desfășurării votării și a numărării voturilor este crucială. Au existat cazuri recente de fraudă electorală în Marea Britanie și sînt mulțumit să pot spune că poliția a investigat problemele care li s-au semnalat și că cei ce au încălcat legea au fost deferiți justiției și condamnați la închisoare pe perioade de pînă la 6 luni chiar și pentru cele mai "minore" încălcări ale legii.

Punctul meu de vedere este că orice fraudă electorală este mai curînd majoră decît "minoră".

Pentru a aduce o notă de destindere, în Irlanda de Nord se spune că după ce a fost ales un candidat îi spune unuia dintre prietenii apropiați că trebuie să meargă la cimitir pentru a aduce mulțumiri alegătorilor săi! În Anglia morții nu votează, spune povestea în continuare... ci doar îi alegem în Parlament.

ACTIVITĂȚILE DIN ZIUA ALEGERILOR

GEORGE SMITH

Ca notă personală ar fi util să prezint câteva amănunte legate de contextul rolului meu. Sînt însărcinat cu alegerile și înregistrarea electorală pentru o zonă din sud-vestul Angliei și am de a face cu patru tipuri de alegeri - cele pentru comunități rurale cu o populație între 500 și 2 000; pentru 60 de membri reprezentînd 42 de circumscripții electorale ale districtului care are un electorat în număr de 115 000; pentru aproximativ o treime din ținutul Somerset, din nou cu un electorat de 115 000 care aleg 17 membri; pentru două circumscripții electorale parlamentare din Marea Britanie și pentru o parte a uneia din circumscripțiile electorale la nivel european din Marea Britanie. Am lucrat în Namibia, Angola, Albania și România în domeniul alegerilor. Am fost în România în februarie pentru alegerile locale, ca observator la Timișoara. Trebuie să accentuez faptul că am vizitat multe secții de votare din zona Timișoarei unde am urmărit desfășurarea multor numărări de voturi. Am fost foarte impresionat de calitatea și angajarea tuturor celor ce au lucrat în cadrul procesului electoral. Aș fi fost încîntat dacă unii din angajații oficiali din cadrul procesului electoral din Timișoara ar fi putut lucra în Marea Britanie.

În acest raport mă voi referi la activitățile din ziua alegerilor. Sînt sigur că se va vorbi mai tîrziu despre poziția asupra înregistrării și mă voi referi la ea în cadrul discuțiilor. Referitor la activitățile din ziua alegerilor, se poate spune că sînt partea principală a oricărui proces electoral, atunci, cînd alegătorii intră în secția de votare și își înregistrează votul apoi se face numărarea voturilor după încheierea votării. Legislația română, și mă refer la art. 18 la 22 din capitolul III al Legii nr. 68/ 1992 se ocupă de organizarea secțiilor de votare. Reglementările pentru desemnarea secțiilor de votare cu pînă la 2 000 de alegători par cît se poate de logice și sînt comparabile cu practica din multe alte părți ale lumii. De asemenea, existența unor secții de votare separate pentru unitățile militare, spitale și cămine pentru bătrîni cum este prevăzut în articolul 19 este încă un lucru util. Am unele rezerve în privința faptului că se organizează secții de votare speciale pentru studenți, numai acolo unde sînt mai mult de 500 de alegători studenți. Cu toate acestea, prevederile din articoul 53 Capitolul VIII ar părea să permită ca studenții să fie adăugați pe lista electorală specială dacă sînt mai puțîn de 500 de studenți într-un loc. Înțeleg că pentru alegerile ce se apropie, studenții vor fi încă acasă. S-ar putea ca secțiile care cuprind aproximativ 2 000 de alegători să fie extrem de ocupate cu cozi lungi, în plus s-ar putea

ivi unele probleme cu numele din registrele electorale. În această idee, eu cred că ar fi cel mai bine să se tindă ca secțiile de votare să nu deservească mai mult de 1 000 de alegători.

Articolul 22 al legii se referă la delimitarea secțiilor de votare și la numerotarea electorilor ca și la cerința de a fi afișate listele. Acest lucru este obișnuit în multe alte țări ale lumii.

Administrarea secției de votare cade în sarcina biroului electoral așa cum se stipulează în Capitolul IV.

Articolele 23-32. Articolul 28 se referă în mod expres la calitatea de membru al biroului. Desfășurarea efectivă a votării este tratată în Capitolul VIII - Articolele 49-60.

Ar trebui să mă refer la problema numărării votului, dar mai întâi să aruncăm o privire asupra unor aspecte practice legate de procesul votării.

Secțiile de votare. Însemnele, amplasarea, securitatea și organizarea secțiilor de votare sînt un aspect foarte important. Aici se formează alegătorul impresia asupra eficienței alegerilor. Președintele biroului electoral este cel care trebuie să ia măsuri ca accesul la secția de votare și întreaga organizare necesară să fie la un nivel corespunzător. El are puteri depline asupra clădirii, curții, străzilor și spațiilor publice pe o rază de 500 de metri (Articolul 51). Aceasta are menirea de a da președintelui o amplă autoritate pentru a asigura alegătorilor un acces facil în secția de votare, fără dezordine. De fapt puterea pe care o are biroul electoral în România este mai mare decît în Marea Britanie unde omologul președintelui biroului are drept de control numai asupra zonei din imediata vecinătate a locului unde se desfășoară votarea. Președintele biroului a luat deja în primire cabinele de votare, urnele de vot, ștampilele, listele de alegători și buletinele de vot înainte de începerea votării iar datoria sa este să se afle în secția de votare, în ziua premergătoare votării, la ora 18,00 pentru a vedea dacă totul este în ordine.

O atenție deosebită trebuie acordată traseului parcurs de alegător încă de la intrare spre masa la care stau membrii biroului electoral, cabinele de votare și umă. Aceasta pentru a se asigura un parcurs ordonat prin secția de votare. Este bine ca cel puțin un membru al biroului să rămînă în afara meselor de lucru pentru a supraveghea intrarea și ieșirea alegătorilor din cabine, și poate ca, un alt membru al biroului să vegheze asupra fluxului ordonat al alegătorilor spre mesele de lucru pentru a-și primi buletinele de vot.

Am vizitat multe secții din Timișoara unde președinții realizează un flux foarte ordonat al alegătorilor prin secție; am asistat și la situații unde erau confuzii în ceea ce privește numărul efectiv de persoane prezente în secția

de votare fără nici un sistem ordonat de acces, de verificare a actelor de identitate și de eliberare a buletinului de vot, de supraveghere a alegătorilor la cabine, iar apoi la introducerea buletinului de vot în urnă.

În unele cazuri, buletinele de identitate ale alegătorilor erau reținute de președinte și de personalul biroului în timpul cît aceștia votau; în alte cazuri ele erau înapoiate împreună cu buletinul de vot. În urma citirii articolului 54 am constatat că procedura recomandată este ca alegătorul să lase buletinul de identitate în schimbul buletinului de vot, să voteze și apoi să-și recapete buletinul de identitate după ce a introdus buletinul de vot în urnă. În nici o zonă din Timișoara nu am văzut cazuri de indisciplină, dar era cît se poate de clar că secțiile de votare cu o mai bună organizare consumau mult mai puțin din timpul alegătorilor. Experiența ne-a arătat că de cele mai multe ori, o coadă mare în afara unei secții însemna că organizarea dinăuntru era mai puțin eficientă. Aceste observații sînt valabile pentru secțiile de votare din întreaga lume, cele bine organizate lucrează mai bine decît celelalte. În ce privește România, presiunea va fi considerabilă aici la apropiatele alegeri, avînd în vedere existența celor 33 seturi de buletine de vot din care unele vor avea liste foarte lungi de candidați.

Am văzut de asemenea, un număr de cazuri cînd într-o cabină de votare se aflau mai mult de o singură persoană. Articolul 58 precizează clar că, în afară de cazul cînd președintele biroului consideră din motive întemeiate că alegătorul are nevoie de ajutor, el trebuie să voteze singur.

Aș recomanda persoanelor însărcinate să predea materialele președintelui Biroului secției de votare să organizeze un instructaj cu personalul, în care să atragă atenția asupra grijii deosebite ce trebuie avută față de dispunerea lor, a materialelor și față de o altă problemă - care este securitatea buletinelor de vot.

Fiind o cantitate considerabilă de buletine de vot ce urmează a fi justificate este esențial ca ele să fie ținute TOT TIMPUL într-un loc sigur din interiorul secției de votare. Practica românească este neobișnuită prin aceea că buletinele de vot nu se numerotează, în multe cazuri, în alte țări ele se rup dintr-un registru ce reprezintă o dublă măsură de siguranță; totodată înlesnește ținerea evidenței asupra numărului de buletine de vot folosite prin confruntare cu numărul celor nefolosite la încheierea votării. În sesiunea de mîine vă voi arăta, spre exemplificare, cîteva buletine de vot folosite în alte țări, pe care le veți găsi, sper, interesante. Proasta amplasare a unui teanc de buletine de vot sau sustragerea unui număr de buletine de vot dintr-o secție ar putea crea probleme fundamentale, de aceea trebuie atrasă atenția birourilor electorale ale secțiilor de votare, asupra necesității de asigura securitatea buletinelor de vot, cu deosebire a nu fi lăsate în

teancuri acolo unde alegătorii se pot atinge de ele, cu ușurință.

Articolul 51 (7) interzice în mod expres membrilor biroului electoral și persoanelor acreditate să etaleze orice insigne sau însemne de propagandă electorală. Ar fi totuși util ca președintele și vicepreședintele Biroului să poarte ecusoane de identitate astfel încât alegătorii și alte persoane care intră în secția de votare să poată vedea imediat cine răspunde.

Cerința articolului 50 ca în ziua votării președintele Biroului electoral să verifice urnele de vot, listele și celelalte materiale la orele 5 dimineața este rezonabilă și logică iar orele de desfășurare a votării sînt de la 6 la 21, cu prevederea că pot fi prelungite pînă nu mai tîrziu de orele 24 dacă Biroul aprobă acest lucru. Împărțirea listelor de alegători între membrii Biroului este un mod rezonabil de a asigura un flux constant al alegătorilor iar aceasta permite ca marcarea lor pe liste să se facă mai ușor. Prevederile din Capitolul VIII (Articolul 53 (2)) pentru votare în altă localitate par foarte logice.

Mă voi referi la o problemă care cred că necesită o atenție deosebită. Citind rapoartele în urma observării alegerilor din februarie 1992 și a altor alegeri parțiale ținute de atunci încoace, se pare că la fiecare din aceste alegeri a existat un număr important de persoane neînscrise în listele de alegători. În Timișoara, practic la fiecare secție de votare pe care am vizitat-o în februarie a existat un număr de persoane neînscrise în liste. Toate prezentaseră buletinele de identitate și au fost trecute pe liste suplimentare și au putut vota. Din discuțiile cu o serie de persoane în cauză a reieșit că nu există nici un motiv să se pună la îndoială dacă erau categoric îndreptățiți să voteze și decizia Birourilor electorale de a le permite să voteze a fost după părerea mea rezonabilă și corectă. Înțeleg că prevederea că alegătorii pot vota numai prezentînd legitimația de alegător și buletinul de identitate (Capitolul VIII - Articolul 54) nu se va aplica la aceste alegeri. Înțeleg că biroul poate înscrie în liste oricîți alegători suplimentari dacă au un act de identitate. Nici un sistem de înscriere în listele de alegători nu poate avea o precizie de 100%, iar sistemul "Intrați" pare că a funcționat bine în februarie și a făcut ca cei îndreptățiți să voteze.

Procedura prin care lista cu candidați este șampilată de către alegător cu ștampila de votare nu este urmată în multe alte părți ale lumii. În majoritatea cazurilor alegătorul scrie un "X" în dreptul numelui candidatului (se demonstrează pe un buletin de vot din Marea Britanie) totuși situația este una din cele cu care alegătorii din România s-au familiarizat și pare să funcționeze foarte bine, dar cred că multe organizații din afară au apreciat că ar fi de preferat să se ia în considerare modificarea legii în acest punct în timp util, permițîndu-i-se alegătorului să marcheze buletinul de vot cu un

“X”.

Mărirea buletinului de vot și faptul că în unele cazuri acesta va fi alcătuit din mai multe foi poate crea dificultăți deosebite membrilor biroului electoral. Dacă buletinul de vot este marcat corect dar foile s-au separat, atunci după câte înțeleg votul ar putea fi anulat. Articolul 38 - Capitolul VI se referă la faptul că foile se vor capsă împreună. Este un lucru foarte dezirabil, dar înțeleg că nu se poate realiza pentru apropiatele alegeri. Totuși Articolul 92 (4) introduce ideea de a pune foile buletinelor de vot în plicuri. Înțeleg că așa s-a procedat la precedentele alegeri din România. În orice caz, va fi foarte de dorit ca membrii Biroului electoral să dea indicații clare alegătorilor pentru a fi singuri că foile nu sînt separate iar votul este validat.

Mai este și problema utilizării urnelor de vot și anume dacă vor fi urne separate pentru fiecare alegere sau dacă toate buletinele de vot fi puse într-o singură urnă, ceea ce înseamnă că ele vor trebui separate înainte de începerea numărării propriu-zise.

Alegătorii care nu se pot prezenta la vot. Articolul 59 îi dă dreptul președintelui Biroului electoral să desemneze membrii care se vor deplasa la persoanele care nu se pot prezenta la vot din motive de boală sau invaliditate; aceasta este o prevedere rațională și sper că va fi din plin utilizată.

Numărarea și rezultatul. Capitolul IV și Articolele 61-64 tratează despre numărarea imediată a voturilor după închiderea votării. Prima acțiune care se cere Biroului electoral este să justifice și să ștampileze buletinele, să anuleze buletinele de vot rămase nefolosite și apoi să verifice sigiliile de la urna de vot. După anularea buletinelor de vot se deschid urnele. Chiar dacă Articolul 62 nu prevede acest lucru, este prudent ca Biroul electoral să numere mai întîi numărul total de buletine de vot din urnă pentru fiecare alegere. Această informație este necesară oricum pentru returnarea cerută de articolul 62. Urmărind cum s-a făcut numărarea la o serie de secții de votare din Timișoara am constatat că în unele locuri președintele Biroului anunța cu voce tare rezultatul fiecărui buletin de vot, iar apoi cite un membru al Biroului strîngea buletinele de vot, fiecare pentru o listă de candidați sau un candidat. Președintele aranjase astfel ca nici un membru al Biroului să nu se ocupe de buletinele de vot pentru “propriul” candidat. În alte cazuri, președintele anunța rezultatul și persoane diferite pentru fiecare partid țineau evidența acestuia făcînd o bifă în dreptul numelui candidatului pe un formular de numărare a voturilor. Prima metodă a fost mult mai eficientă și după ce termina evaluarea tuturor buletinelor de vot și stabilea care erau cele invalidate, președintele dispunea ca fiecare din teancurile de buletine de vot să fie numărât iar acesta putea fi verificat cu

numărul total de buletine de vot de la începutul procedurii, mai puțin numărul celor care au fost invalidate. Ni s-a părut mie și colegului meu care urmăream procedeu într-un număr de secții de votare că birourile care au utilizat această metodă au ajuns la un rezultat rapid și precis, pe când celelalte care s-au bazat pe metoda mai tradițională au avut nevoie de mult mai mult timp și par să fi întâmpinat dificultăți mai mari pentru a obține același rezultat.

Chiar dacă poate părea o afirmație banală este un punct pe care dl.Lasham și cu mine întotdeauna îl precizăm personalului nostru din Marea Britanie, și anume că este cu mult mai ușor să faci numărarea voturilor în mod organizat, în condiții de spațiu suficient, unde există destule mese și loc pentru a împrăști diferitele buletine de vot și unde o singură persoană controlează întregul proces. Numărarea voturilor făcută în condițiile în care mai multe persoane se mișcă de colo-colo dar nimeni nu pare să aibă răspunderea și care lucrează dezordonat pare să fie cea care de obicei durează cel mai mult și produce rezultate mai puțin precis.

Există prevederi în Articolul 62 pentru înregistrarea rezultatului numărării care sînt în totalitate logice mai ales că toți membrii Biroului au posibilitatea de a semna procesul verbal care conține această informație. Cerințele Articolului 62 s-ar putea simplifica considerabil separînd informația în două categorii - prima ar fi justificarea buletinelor de vot - numărul celor luate în primire, numărul celor anulate ca nefolosite, numărul celor invalidate și numărul buletinelor de vot validate fiind incluse în calcul. A doua ar fi împărțirea buletinelor de vot validate pe candidați.

Pentru a rezuma, cerințele esențiale pentru activitatea din ziua alegerilor sînt: buna organizare a Biroului electoral pentru asigurarea unui flux constant și ordonat al alegătorilor și desfășurarea procesului votării în conformitate cu legea și de asemenea, măsuri pentru ca numărarea voturilor să fie în conformitate cu legea și exactă.

În final aș menționa două lucruri care sînt esențiale pentru orice alegeri libere și corecte. Acestea sînt:

Secretul - alegătorul trebuie să aibă încredere totală în caracterul secret al procesului.

Securitatea - alegătorul trebuie, de asemenea, să aibă încredere că toate buletinele de vot și materialele să fie ținute în condiții de siguranță în perioada premergătoare zilei alegerilor și în timpul votării și numărării voturilor.

UN ORGANISM ELECTORAL PERMANENT ȘI SISTEMUL DE ÎNREGISTRARE A ALEGĂTORILOR; EVALUAREA REZULTATELOR ȘI FORMAREA CADRELOR

GEORGE SMITH

Sistemul unui organism electoral permanent și înscrierea în listele de alegători. Scopul acestei sesiuni nu este de a analiza în mod special aranjamentele pentru apropiatele alegeri, ci de a se referi la posibile îmbunătățiri pentru viitor și la învățămintele ce vor fi trase după alegeri. Sistemul prin care diferitele birouri electorale sînt constituite pentru fiecare alegere, chiar dacă are unele avantaje, are și riscul unei lipse de continuitate a personalului implicat. Din citirea rapoartelor asupra diferitelor alegeri din România, reiese clar că în unele zone personalul care are sarcina de a organiza alegerile nu are practic nici un fel de experiență și evident găsește sarcina ca fiind dificilă.

În Marea Britanie persoanele împuternicite, așa cum sîntem domnul Lasham și cu mine, sînt persoane oficiale permanente cărora li se cere să organizeze indiferent ce alegeri urmează să se țină în zonele arondate. Datoria noastră este de a face acest lucru în conformitate cu legea și regulamentele din Marea Britanie, iar în cazul în care nu facem acest lucru sîntem pasibili de a da socoteală în fața justiției. Chiar dacă legea electorală din România prevede sancționarea unor încălcări, aplicîndu-se același principiu al răspunderii în fața justiției, eu aș considera ca foarte nedrept să încredințez sarcina organizării alegerilor din zona mea unei persoane care are prea puțină sau nici un fel de experiență anterioară în domeniu. De aceea simt că ar trebui să se încerce formarea unui birou permanent, în a cărui sarcină să intre întreaga organizare și întregul control al alegerilor. În acest caz ar fi posibil să se pomească de la experiența specialiștilor, iar aceștia la rîndul lor vor ști că răspund de alegeri permanente și că, deci, ar fi în folosul lor să se perfecționeze în acest domeniu. Nu există nici un motiv să presupunem că un birou permanent ar fi mai susceptibil de influențe din afară sau negative, decît cele înființate pentru fiecare alegere, și că, deși biroul ar fi permanent, personalul său s-ar putea schimba într-o oarecare măsură după fiecare alegere dar ar rămîne un nucleu al personalului cu experiență în domeniul alegerilor.

Orice birou electoral permanent ar fi factorul cheie în organizarea alegerilor. S-ar putea foarte bine ca un astfel de birou să nu depună la nivel național o cantitate mare de muncă de specialitate. Funcțiile sale ar fi de a asigura că legea în ceea ce privește alegătorii se aplică în mod uniform pe

întreg teritoriul României. El ar putea da indicații detaliate organizațiilor electorale regionale în privința întocmirii listelor de alegători, a organizării secțiilor de votare și a numărării voturilor, iar aceste indicații ar urma să fie transmise întregului personal.

Deși toate birourile electorale existente dispun de legea electorală, ele au uneori ceea ce s-ar părea a fi moduri diferite de interpretare a acesteia. Un birou electoral permanent ar putea emite indicații și instrucțiuni clare către persoanele care organizează alegerile în fiecare zonă.

Există o multitudine de moduri în care se pot organiza birourile electorale permanente. S-ar putea de exemplu ca biroul electoral permanent să rezolve toate plîngerile și nemulțumirile ce apar în urma procesului electoral - sau, ca variantă, această sarcină ar putea fi lăsată în seama justiției.

Am rezerve în ceea ce privește sistemul de înscriere în listele de alegători propus în România și îndeosebi cerința ca alegătorii să aibă asupra lor o legitimație a alegătorului cu care să voteze. În Marea Britanie există o listă, el poate vota la secția de votare fără a mai fi obligat să prezinte nici actul de identitate nici legitimația de alegător. Dacă lista de alegători poate fi îmbunătățită, atunci ar trebui să existe posibilitatea luării ca bază a vechilor liste de alegători, și la nevoie, a actului de identitate al alegătorului. Mă voi referi la acest aspect în sesiunea de mâine, dar legea electorală din România este foarte birocratică și ar fi foarte bine dacă i s-ar mai reduce din complexitate. Cu cît sînt mai multe detalii, cu atît este mai dificil de a se asigura conformitate de 100% cu legea.

Se pune de asemenea problema: care este cea mai bună metodă de a aborda plîngerilor și nemulțumirile ce apar în timpul alegerilor? Colegul meu, dl. Lasham se va referi la aceasta într-una din intervențiile sale, dar din nou înființarea unui birou electoral permanent, care ar putea include o comisie pentru rezolvarea plîngerilor și nemulțumirilor de altă factură decît cea juridică, ar avea unele avantaje. Din urmărirea felului în care s-au desfășurat cîteva alegeri parțiale reiese că plîngerile înaintate sînt, cel mai adesea, relativ minore, fiind legate de probleme ca omiterea din listele de alegători sau organizarea secției de votare, dar ele sînt desigur foarte importante pentru alegătorii în cauză.

În cazul oricărui birou electoral permanent ar fi posibil ca membrii permanenți să fie cei ce nu sînt desemnați de partidele politice. Reprezentanții partidelor politice ar putea fi numiți în continuare ca și în prezent atunci cînd se intră în campanie electorală. Încă odată, nu are sens să se numească membrii permanenți ai birourilor secțiilor de votare deoarece ei n-ar avea nici un rol în perioada dintre alegeri.

Totuși, existența membrilor permanenți la nivelul birourilor centrale ar

da continuitate și ar însemna acumularea unei experiențe ce ar fi de ajutor în organizarea fără probleme a alegerilor următoare.

O sarcină majoră și permanentă este organizarea întocmirii listelor de alegători și a alegerilor naționale și locale. Costul organizării alegerilor este substanțial. Dacă s-ar înființa birourile electorale permanente s-ar putea ca acestea să aducă îmbunătățiri organizării și să reducă cheltuielile.

Sarcina întocmirii listelor de alegători îi revine primarului, care va răspunde și de eliberarea legitimațiilor de alegători propuse de Secțiunea 2, Capitolul II, Articolele 14-17. Dacă aceste noi legitimații de alegători vor fi introduse pentru toate alegerile din 1993 încolo, atunci importanța unor liste de alegători precise va fi mai mare decât este acum. Dacă, conform noilor prevederi, alegătorii pot vota numai prezentînd legitimația de alegător, atunci aducerea la zi a listelor de alegători va fi, în mod necesar, o sarcină permanentă a unui eventual birou electoral la nivel de circumscripție.

Biroul electoral permanent ar fi locul cel mai potrivit în care să se ia în considerație problema unor modificări ale procedurilor electorale și ar putea înainta propuneri parlamentului.

La alegerile din România sînt implicate: birourile electorale: central, de circumscripție, al secției de votare, plus primarul (și prefectul).

Toate au diferite responsabilități; în Marea Britanie răspunde o singură persoană (însărcinatul cu alegeri parlamentare / însărcinatul cu înscrierea în listele de alegători), ceea ce reprezintă o situație mai puțin confuză pentru toți cei implicați. Deciziile acestuia pot fi desigur contestate prin acțiune judecătorească.

Evaluarea activității. Vorbind despre evaluarea activității nu înțeleg o evaluare a validării alegerilor sau a campaniei electorale - mă refer la o evaluare retrospectivă a procesului din punct de vedere administrativ. În orice alegeri, în care sînt implicat în Marea Britanie, se face, întotdeauna, o evaluare a activității după încheierea procesului electoral.

Eu și cu colegii mei analizăm fiecare element al procesului care intră în atribuțiile noastre:

- publicitatea oficială despre alegeri;
- amplasarea și organizarea secțiilor de votare;
- tehnica numărării voturilor;
- eficiența personalului subordonat și a celui din secțiile de votare;
- aprecierea globală: s-au desfășurat alegerile fără probleme. Cît de multe sesizări avem? Cîte din acestea se datorează activității noastre organizatorice?

După aceea obișnuiesc să notez ce schimbări sînt necesare în vederea alegerilor următoare.

Ar fi foarte util dacă toate birourile electorale implicate, la nivel central, de secție de votare, ar întocmi un scurt raport scris referitor la orice probleme au întâmpinat, iar rezultatul acestora ar fi analizat la nivel național pentru a se vedea care sînt problemele serioase și care se repetă la fiecare alegere. În Marea Britanie după fiecare alegeri majore obișnuiesc să întocmesc un raport scris către British Home Office (care, în procesul electoral, este echivalentul nostru pentru Biroul Electoral Central), în care îmi expun punctul de vedere asupra modificărilor în organizare și legislație ce ar trebui avute în vedere.

Formarea cadrelor. Pregătirea acelor membri ai personalului implicați în partea principală a procesului electoral este esențială. Desigur președintele și vice-președintele fiecărui birou electoral de secție de votare precum și alte persoane oficiale cu răspunderi trebuie să aibă cu toții o pregătire clară și concisă în legătură cu îndatoririle lor. Legea electorală din România este așa cum am arătat anterior destul de complexă și ar fi de mirare să nu existe interpretări diferite asupra unora din prevederile sale.

Domnul Lasham și cu mine sîntem amîndoi puternic implicați în pregătirea personalului electoral din Marea Britanie. În Marea Britanie sînt multe cursuri de pregătire destinate personalului electoral și acestea tratează toate aspectele muncii electorale. Cel mai mare avantaj al cursurilor este că se străduiesc să asigure o uniformitate în interpretarea legii și o uniformitate în practica implementării ei. De asemenea ele dau posibilitatea discutării unor probleme obișnuite. Nimic nu poate înlocui schimbul de informații legate de practicile electorale. Acest seminar va fi util chiar și dacă singurul rezultat ar fi acela de a reuni o mulțime de persoane implicate în procesul electoral. Unul din principalele roluri ale unui organism electoral permanent ar fi acela de a implementa programe pentru pregătirea personalului electoral.

ROLUL PARTIDELOR POLITICE ÎN PROCESUL ELECTORAL

CHARLES LASHAM

Cel mai bun lucru ar fi, cred, să explic de la început ce înțeleg printr-un partid politic și ce înțeleg prin proces electoral.

1) Ce este un partid politic? Cea mai bună descriere pe care am întîlnit-o este: "o asociație de persoane ce împărtășesc puncte de vedere asemănătoare asupra priorităților sociale și economice ale unei comunități

și care se reunesc pentru a stabili aceste priorități prin dobândirea unei pîrghii de control în aparatul guvernamental".

2) Procesul electoral. Fac deosebire între procesul electoral, care se poate limita la un orar destul de strîns și distinct, și procesul electoral luat în sens mai larg. Procesul electoral se află în curs de desfășurare dacă există alegeri în viitorul apropiat. Să vă dau cîteva exemple. O comisie electorală permanentă, și sper că ați fost convingși de necesitatea unui astfel de organism permanent, va întocmi cu regularitate listele permanente de alegători pentru stat.

Comisia electorală ar trebui să revadă secțiunile de votare, să întocmească ghiduri practice pentru personalul care duce la îndeplinire sarcinile ce revin secției de votare, să organizeze pregătirea personalului și în general să se pregătească ea însăși pentru fiecare nouă alegere.

Revenind la partidele politice este interesant să se facă o comparație între teorie, reflectată în definiția de mai sus, și practica vieții politice de zi cu zi. Orașul meu de reședință Liverpool este renumit, printre altele, pentru punctele de vedere diferite ale laburiștilor din cadrul Partidului Socialist. Consiliul pentru care lucrez are 99 de politicieni aleși pe o perioadă de 4 ani și este în mod curent împărțit astfel:

- 58 laburiști;
- 39 liberali;
- 2 conservatori;

Un avantaj teoretic pentru laburiști, ați putea crede dar nu este așa. Din cei 58 de laburiști sînt două fracțiuni pe care în cadrul acestui exemplu le vom numi tradițională (sau de centru) și aripa stîngă. Sînt 40 de tradiționaliști și 18 de extremă stîngă care în legătură cu anumite probleme vor vota cu liberalii învingînd astfel pe laburiștii tradiționali și contrazicînd definiția care se referă la un grup de persoane cu puncte de vedere similare. Dar m-am îndepărtat prea mult de subiect.

Trebuie acceptat că partidele politice se deosebesc de grupările de interese ale grupurilor de presiune ce operează în cadrul unui stat. Astfel de grupări sînt bine reprezentate în România și îmi face plăcere să constat că atît de multe dintre ele participă la această conferință.

Principalele diferențe dintre grupările de interese și partidele politice sînt:

Mai întîi, grupările de interese au un domeniu de interese bine definit în timp ce un partid politic este pregătit să abordeze un domeniu practic nelimitat.

În al doilea rînd, fiecare grupare de interese va avea de obicei tendința de a juca un rol distinct și individual, pe cînd agenda unui partid politic poate

fi similară cu cea a altuia dar realizabilă prin mijloace diferite.

În al treilea, rînd gruparea de interese nu urmărește să influențeze guvernul, în vreme ce partidul politic este sau dorește să fie guvernul.

Este posibil desigur ca grupările de interese să treacă de linia de demarcație și să se constituie în partide politice. Cel mai bun exemplu european este cel al partidului Verzilor care a obținut succese în Germania și un succes limitat în Marea Britanie și în alte alegeri parlamentare la nivel european.

CARE ESTE AȘADAR ROLUL PARTIDELOR POLITICE ÎN CADRUL PROCESULUI ELECTORAL? Dacă îmi permiteți, mă voi referi la aspectul politic pentru o clipă. Există scopul evident de a cîștiga controlul sau de a obține un procentaj suficient în cadrul voturilor pentru a dobîndi o oarecare influență în stabilirea politicii unui stat oarecare. Această afirmație este evidentă. Să lăsăm acest lucru deoparte.

Partidele politice au un rol important de jucat în cadrul procesului electoral.

Să luăm în considerație mai întîi listele de alegători. În Canada listele sînt întocmite de către reprezentanții partidelor politice care sînt reprezentanții Biroului Electoral Central. Aceștia nu lucrează individual ci colectiv, pentru a se asigura că un partid oarecare nu omite în mod deliberat numele suporterilor din taberele politice adverse.

Înainte de 1918 aceasta era și situația din Marea Britanie. Alegerile se bazau pe liste întocmite de politicieni. Nu prea sîntem de acord cu această metodă de lucru și de aceea în Marea Britanie listele sînt întocmite de funcționari ai Consiliilor Municipale.

În fiecare an se întocmesc două liste de alegători: una în noiembrie și pe care cetățenii au posibilitatea să verifice dacă au fost incluși în lista de alegători; cealaltă, publicată în februarie, este lista de alegători finală. Un bun funcționar însărcinat cu întocmirea listelor de alegători implică partidele politice în ambele etape înaintîndu-le exemplare ale listei de alegători din noiembrie și întrebînd "Am omis pe cineva? Vă rugăm să ne aduceți la cunoștință." De asemenea se înaintează partidelor un exemplar din lista de alegători finală cu rugămintea de a se face o nouă verificare pe baza cunoștințelor locale pe care le are fiecare partid asupra localităților rurale sau a comunităților pe care le reprezintă.

Această implicare politică are două foloase: 1 - o mai precisă înscriere în listele de alegători; 2 - îmi permite ca în perioada alegerilor, (de obicei în mai) să spun politicienilor: "Să nu-mi spuneți acum că cineva a fost omis din listă. Trebuia să îmi fi spus în noiembrie".

Dacă există posibilitatea ca partidele politice să aducă în atenția

primarilor din România unele inexactități înainte de intrarea în alegeri, sau chiar cînd procesul electoral a început deja, atunci ea trebuie folosită. Dacă nu există, atunci trebuie acționat pentru a se crea o asemenea posibilitate. Atît în ceea ce privește înscrierea în listele de alegători.

Partidele politice pot de asemenea să-și aducă contribuția la alegerea localurilor secțiilor de votare. De asemenea se poate apela la cunoștințele dobîndite pe plan local și dacă există un local preferabil față de cel utilizat la ultimele alegeri, atunci trebuie să existe posibilitatea prin care partidele să informeze pe primari și secretariatele consiliilor locale precum și posibilitatea ca propunerile lor să fie luate în considerație.

Selectarea personalului la nivelul birourilor electorale locale și pregătirea acestuia este de asemenea un rol important pe care îl au partidele. Avînd în vedere numărul mare de ore în care se desfășoară votarea, urmat de un proces laborios al numărării voturilor, membrii birourilor trebuie să fie apți din punct de vedere fizic și să se dedice rolului lor din ziua alegerilor. Lor trebuie să li se prezinte o interpretare a legii și trebuie să fie familiarizați cu procesul electoral pentru a se asigura conformitatea cu articolul 1 din legea electorală care garantează "sufragiul secret și liber exprimat". Orice pregătire pe care partidele politice pot să o facă cu personalul electoral trebuie încurajată.

Un alt rol major pe care partidele politice îl pot juca în procesul electoral este legat de educația alegătorilor. Ele trebuie să-și îndemne suporterii să verifice dacă numele lor apar în listele de alegători. Dacă nu, partidele trebuie să îi instruiască cum să procedeze pentru ca numele lor să fie incluse în liste. În plus ele trebuie să-i încurajeze pe alegători să voteze și la nevoie să le arate cum și unde să voteze. Electoratul trebuie instruit cu privire la toate modificările apărute în procesul electoral față de ultima votare la care a participat. De exemplu introducerea plicurilor pentru buletinele de vot la alegerile din această lună, de aici, din România.

Trebuie să existe o bună înțelegere între cei ce administrează procesul electoral și partidele politice. Diferitele birouri electorale, primarii și prefectii trebuie să aibă un dialog regulat cu politicienii și toate partidele pentru a transmite informațiile și pentru a lua cunoștință de punctele de vedere și opiniile legate de procesul electoral. Aceasta este o practică recomandată pentru, și este dusă la îndeplinire de către cei ce administrează procesul electoral în Marea Britanie și în alte democrații din vest. Este evident, dar totuși demn de menționat, că aceste întruniri trebuie să includă toate partidele politice și să nu omită anumite partide numai pe motiv că, să zicem, "deoarece nu sînt de acord cu politica lor".

Partidele au de asemenea un rol de jucat în legătură cu întocmirea

contestațiilor prevăzute de legi și cu interpretarea lor. Voi vorbi detaliat despre modul în care trebuie tratate nemulțumirile și contestațiile într-o altă intervenție. Este demn de subliniat în momentul de față că aproape în toate cazurile partidele sau formațiunile politice sînt incluse pe lista persoanelor și grupărilor care au legal dreptul de a face contestații. Toate contestațiile trebuie analizate cu grijă și rezolvate numai după un timp de gîndire.

Contestațiile neserioase sînt pierdere de timp și pot submina procesul electoral și dăuna reputației partidului.

Ca și în România, Marea Britanie are o procedură de contestare a deciziilor luate de mine și de alți președinți ai birourilor electorale centrale legate de listele de alegători, listele de candidați sau decizii luate în chiar ziua alegerilor. Referitor la ziua alegerilor și la numărarea voturilor contestațiile se pot face numai după ce votarea și numărarea voturilor s-au încheiat. Partidele au la dispoziție 21 de zile pentru a înainta o petiție (contestație) Tribunalului și aceasta este însoțită de dovada depunerii unei sume de acoperire a cheltuielilor de pînă la 4 000 de dolari. Aceasta îi face să se gîndească de două ori înainte de a înainta o petiție.

Rezumînd deci, partidele politice joacă un rol semnificativ în cadrul procesului electoral îndeosebi legat de:

1. Întocmirea listelor de alegători;
2. Alegerea localurilor secțiilor de votare;
3. Selectarea și pregătirea personalului secțiilor de votare;
4. Educarea alegătorilor;
5. Asigurarea legăturii cu persoanele însărcinate cu administrarea alegerilor;
6. Întocmirea contestațiilor

Probabil că cel mai important rol pe care partidele politice îl au este legat de încrederea în procesul electoral și acceptarea rezultatelor. Acest lucru este deosebit de important pentru noile democrații și pentru cele aflate în curs de dezvoltare. În vreme ce acest aspect nu trebuie neapărat să fie o problemă în alte state devenite de curînd democrații. Alegerile nu înseamnă numai să cîștigi; ele înseamnă și să pierzi și ca parte a educației civice și a alegătorilor această lecție trebuie învățată. Pentru unii ea poate lăsa un gust amar.

PARTICULARITĂȚI ALE SISTEMULUI ELECTORAL ROMÂNESC. ROLUL OBSERVATORILOR

GEORGE SMITH

În această sesiune se urmărește o scurtă trecere în revistă a modului în care alegerile sînt organizate în România, comparativ cu alte practici și, de asemenea, o trecere în revistă a rolului observatorilor și clarificarea acestuia. Multe aspecte ale legii electorale românești sînt similare legilor din alte țări; este pentru a treia oară cînd se țin alegeri în România după decembrie 1989. În linii mari, cu cît legea și procedurile electorale sînt mai simple, cu atît sînt mai mari șansele ca ele să se desfășoare în conformitate cu legea și ca nivelul întîmpinărilor și contestațiilor să fie menținut la minimum. Este de asemenea mai ușor ca legea să fie simplă pentru toți cei implicați - candidați, partide politice, alegători, observatori, de fapt cetățenii în marea lor majoritate - astfel ca toate partidele să poată fi mulțumite că totul s-a făcut corect.

Ca apreciere generală, legea electorală românească este destul de complicată și ar putea fi foarte bine revizuită în încercarea de a o face mai simplă, atît în ceea ce privește înțelegerea cît și aplicarea.

Trecînd la probleme concrete aș menționa următoarele:

a) Am arătat deja că ar trebui avută în vedere constituirea unui organism sau a unei comisii electorale permanente care ar aduce avantajul continuității, experienței și practicii.

b) Lista de alegători și legitimațiile de alegători. Necesitatea de a avea pentru alegerile viitoare o legitimație de alegător care să-i permită acestuia să voteze face ca rolul listei de alegători să fie și mai important; în timp ce în Namibia, de exemplu, cu ocazia primelor alegeri, eliberarea unei legitimații de înregistrare a alegătorului ce trebuia întocmită la secția de votare a fost o cerință de bază, dar aceasta deoarece nu existau liste publicate la fiecare secție de votare, cu toate că trebuiau date declarații suplimentare atunci cînd se vota în afara regiunii de domiciliu a alegătorului. Dacă normele de întocmire a listelor electorale în România ar impune ca lista de alegători să fie întocmită în ordinea alfabetică a străzilor din zona care urmează a fi deservită de secția de votare respectivă, aceasta ar reprezenta o îmbunătățire considerabilă. Înființarea unui birou electoral central permanent care să poată emite indicații generale cu privire la întocmirea listelor de alegători în România ar fi un avantaj. Rămîn oarecum sceptic în privința avantajului pe care l-ar reprezenta noua legitimație a alegătorului care să vină peste buletinul de identitate și listă. M-aș pronunța

în favoarea unui aranjament prin care listele de alegători întocmite să fie precise iar alegătorul, atunci cînd votează, să-și prezinte buletinul de identitate și, bineînțeles, să poată fi contestat de oricare membru al biroului în orice situație în care există îndoieli în privința identității sale.

c) Mărimea și amplasarea secțiilor de votare. Practica de asigurare a secțiilor de votare așa cum este stabilită de legea românească pare cît se poate de logică. Singurele aspecte unde am unele rezerve ar fi cele legate de studenți, unde se prevede că în căminele studențești care găzduiesc mai puțin de 500 de studenți nu se organizează o secție de votare, totuși, în aceste împrejurări putînd vota (în afară de cazul că la viitoarele alegeri vor avea legitimații de alegători) prin adăugarea lor pe lista specială. Prevederea organizării de secții de votare în unități militare, spitalele și alte locuri similare este un pas înainte față de situația existentă de exemplu în Marea Britanie, iar prevederea de a avea o urnă volantă pentru persoanele în vîrstă și care nu se pot deplasa este, iarăși, în unele privințe, o îmbunătățire față de sistemul care-l practicăm în Marea Britanie, și care se uzitează în multe alte părți ale lumii. Am unele rezerve asupra necesității de a avea secții de votare în gări și în aeroporturi.

d) Buletinele de vot și marcarea buletinelor de vot. Practica utilizării ștampilelor pentru marcarea buletinelor de vot s-ar putea mai bine înlocui cu marcarea cu un "X" în dreptul candidatului sau listei de candidați așa cum se practică în majoritatea celorlalte democrații. Numerotarea buletinelor de vot ar îmbunătăți și ea securitatea buletinelor de vot iar o re proiectare a buletinelor de vot în vederea reducerii cantităților de hîrtie folosite ar fi un avantaj considerabil. Se poate foarte bine să nu fie nevoie să se treacă pe buletinele de vot întreaga listă de candidați - ar putea fi trecute doar numele partidelor, iar lista de candidați publicată în altă parte. (Vezi practica din Namibia, de exemplu). Dotarea cu personal a secțiilor de votare și a birourilor electorale prin implicarea de membri ai partidelor politice în desfășurarea directă a alegerilor ar putea fi considerată ca neobișnuită în Marea Britanie unde toată munca este dusă de un personal ai cărui membri sînt independenți de evoluția partidelor politice; totuși prezența delegaților partidelor în secțiile de votare și în celelalte birouri electorale este un mod efectiv ca partidele să fie mulțumite că alegerile decurg liber și corect. Totuși, pentru viitor, ar merita să se aibă în vedere posibilitatea ca tot personalul electoral oficial care are de a face efectiv cu derularea alegerilor în secțiile de votare să fie independent de partidele politice, iar ca partidele politice să poată numi reprezentanți care să urmărească desfășurarea alegerilor în secția de votare dar, care să nu participe direct la ele; aceștia ar avea de asemenea dreptul de a contesta identitatea oricărui alegător.

e) Numărarea voturilor și securitatea buletinelor de vot. Procedurile de alegere sau de numărare a voturilor sînt din nou rezonabile dar de un mare ajutor ar fi numerotarea și gestionarea buletinelor de vot date în primire fiecărei secții de votare (Se arată buletinul de vot englezesc). Procesul-verbal pe care îl prevede Articolul 62 și care trebuie încheiat după numărarea voturilor este foarte precis în privința justificării tuturor buletinelor de vot primite dar, cum am menționat anterior, raportul ar putea fi simplificat prin separarea justificării buletinelor de vot după împărțirea voturilor între candidați. Nu am putut în această sesiune scurtă să mă refer la procesul candidării și la campania politică. Le voi menționa pe scurt acum cînd mă refer la rolul observatorilor sau delegaților externi.

Articolul 51 al secțiunii din Capitolul VIII se referă la acreditarea delegaților și, de asemenea, precizează că exceptînd membrii biroului electoral și candidații nici o altă persoană nu trebuie să se afle în secția de votare pentru mai mult timp decît cel necesar votării în afară de observatorii intemi prevăzuți în Articolul 93 - Capitolul XII.

Eu am fost delegat acreditat la un număr de alegeri și cred că în primul rînd trebuie să precizez în mod categoric că întotdeauna m-am considerat oaspete în țara în cauză și că am abordat poziția mea de delegat pomînd de la faptul că întotdeauna se pot aduce îmbunătățiri oricărui proces electoral și, nu în ultimul rînd, celui din Marea Britanie, unde îmi desfășor cea mai mare parte din activitate. Legea din Marea Britanie nu prevede observatori străini și singurele persoane cărora li se permite să se afle în secția de votare sînt personalul din subordinea președintelui secției de votare, alegătorii și reprezentanții acreditați ai candidaților, chiar și activitatea lor este strict controlată.

Odată cu creșterea interesului internațional față de alegeri, observatorii internaționali sînt prezenți în număr din ce în ce mai mare la multe alegeri din întreaga lume. Este cît se poate de clar - și se prevede în Articolul 49 - că delegații acreditați nu trebuie să intervină în nici un fel la organizarea și desfășurarea votului. Dacă un observator acreditat consideră că există o deficiență sau o neconcordanță în derularea votului, atunci - așa cum se prevede în Articolul 51(5) - acesta are dreptul să-l încunoștiințeze pe președintele biroului electoral. După părerea mea, aceasta este o prevedere foarte delicată și nu aș recomanda nici unui observator să facă altceva decît să atragă atenția președintelui biroului asupra oricărei chestiuni și să lase lucrurile în acest stadiu. Ar putea foarte bine să fie un subiect ulterior inclus în raportul întocmit de observator, dar asta este o altă problemă.

Observatorii străini sînt adesea antrenați în discuții în care să facă aprecieri asupra campaniei electorale și în ce măsură aceasta a fost liberă

și corectă. Eu am o experiență considerabilă în desfășurarea alegerilor într-o serie de țări și mă simt rezonabil de încrezător în capacitatea mea de a face aprecieri asupra desfășurării alegerilor dintr-o secție de votare și a modului în care sînt numărate voturile. Acestea sînt probleme ce țin în esență mai degrabă de aspectul tehnic decît de o judecată subiectivă.

Am rezerve mult mai mari atunci cînd încerc să formulez o opinie asupra corectitudinii oricărei campanii electorale, subvenționării partidelor și altor chestiuni de acest gen și cred că este un domeniu în care observatorii din afară trebuie să fie deosebit de atenți. Dacă se pune problema de a emite judecăți despre această fază a activității electorale, este necesar să se petreacă o perioadă considerabil mai îndelungată în țara respectivă și să se facă investigații mult mai serioase, în profunzime.

Nu mi-aș fi putut imagina posibilitatea ca observatorii străini să vină în Marea Britanie cu numai cîteva zile înainte de ziua votării și să emită o judecată asupra corectitudinii și imparțialității desfășurării campaniei. Multe sectoare ale mass-media britanice sprijină vizibil un partid sau altul, iar unele partide au acces la fonduri mult mai mari decît altele.

Observatorii străini au și un alt rol important în aceea că electoratul se poate simți mai încrezător prin prezența unui număr de persoane din străinătate cu experiență în urmărirea alegerilor, care pot da o autenticitate sporită procesului și un gir dezirabil, la încheierea acestuia, asupra a ceea ce au văzut. Sper că remarcile pe care le-am făcut în timpul celor trei sesiuni au fost de oarecare ajutor; cel mai mare cîștig al oricărui seminar este posibilitatea dată celor prezenți să facă un schimb de vederi asupra modului în care se desfășoară alegerile și să identifice punctele forte și punctele slabe ale legislației electorale.

PROBLEMA ÎNTÎMPINĂRILOR ȘI A CONTESTAȚIILOR ÎN LEGILE ELECTORALE

CHARLES LASHAM

În puținul timp pe care îl am la dispoziție nu pot decît să vă rezum pe scurt prevederile referitoare la contestațiile din cadrul alegerilor parlamentare și prezidențiale din România.

Conform Art. 28 (i) din legea pentru alegeri prezidențiale, prevederile statutare referitoare la alegerile parlamentare care se referă la contestații se aplică și în cazul alegerilor prezidențiale. Cu toate acestea, legea referitoare la alegerile prezidențiale conține unele informații speciale privind

contestațiile. Se face referire la prevederile din legea pentru alegeri parlamentare în cazul în care legea nu prevede altceva.

Dacă îmi permiteți mă voi referi mai întâi la activitățile diferitelor birouri electorale:

Art.25 (i) (b) Biroul Electoral Central are împuternicirea de a rezolva obiecțiile privind propria sa activitate și împlinirile legate de activitatea biroului electoral de circumscripție.

Biroul electoral de circumscripție are împuternicirea de a rezolva obiecțiile privind activitatea birourilor electorale ale secțiilor de votare din teritoriul său.

Art.27(i) (c) Birourile electorale ale secțiilor de votare au împuternicirea de a rezolva obiecțiile referitoare la propria lor activitate.

LISTELE DE ALEGĂTORI (ART. 12) Sesizările inițiale trebuie adresate primarului sau unei alte autorități care a întocmit listele. Nu este specificat nici un termen limită pentru înaintarea unei sesizări și trebuie luată o decizie în decurs de 3 zile de la înaintarea sesizării.

Se pot face recursuri în termen de 48 de ore iar rezoluțiile trebuie date în curs de 3 zile de la înaintare.

INVALIDAREA ALEGERILOR SAU A VOTULUI ÎNTR-O CIRCUMSCRIPTIE ELECTORALĂ Art.25 (3). La alegerile parlamentare contestațiile trebuie înaintate la biroul electoral central în decurs de 48 de ore de la închiderea votării. Nu există nici o prevedere legată de recurs. Pot face contestații numai partidele, formațiunile politice și coalițiile lor, precum și candidații independenți care participă la alegeri.

La alegerile prezidențiale contestațiile inițiale trebuie înaintate Curții Constituționale (care are această autoritate conform Art. 144 din Constituție) în decurs de 3 zile de la închiderea votării iar rezoluția trebuie făcută publică înainte de anunțarea rezultatelor alegerilor. Nu există recurs. Pot înainta contestații numai partidele, formațiunile politice și candidații. Aceste prevederi sînt cuprinse în art.24 din legea pentru alegeri prezidențiale.

FORMAREA ȘI STRUCTURA BIROURILOR ELECTORALE (ART. 32)

Contestațiile privind:

Biroul Secției de votare la Biroul de Circumscripție electorală

Biroul de Circumscripție electorală la Biroul Electoral Central

Biroul Electoral Central la Curtea Supremă

Contestațiile trebuie făcute în decurs de 48 de ore de la constituirea sau completarea sa iar rezoluția trebuie dată în decurs de 48 de ore de la înaintarea contestației.

Nu se permit recursuri.

Contestațiile pot fi făcute de către partide, formațiuni politice care

participă în alegeri și de candidații independenți.

DEPUNEREA CANDIDATURILOR (ART.36) . Cetățenii, partidele și alte formațiuni politice pot, pînă cu 20 de zile înainte de votare, să înainteze la Tribunalul teritorial al circumscripției electorale un recurs privind depunerea candidaturilor pentru alegeri parlamentare. Rezoluția trebuie dată în decurs de 2 zile de la data înaintării recursului, și există posibilitatea unui nou recurs.

La alegerile prezidențiale (Art.11) aceleași grupări pot înainta recurs la biroul electoral central.

ORGANIZAREA CAMPANIEI ELECTORALE (ART.44-48). Contestațiile trebuie înaintate biroului de circumscripție electorală care trebuie să dea o rezoluție în decurs de 3 zile. Există o procedură de recurs la biroul electoral central care trebuie să dea o rezoluție în decurs de 3 zile.

Există prevederi similare pentru alegerile prezidențiale.

DEFĂȘURAREA VOTĂRII ȘI NUMĂRAREA VOTURILOR (ART.63-65). Candidații, membrii birourilor secțiilor de votare și alegătorii pot înainta contestații legate de biroul electoral al secției de votare în ziua votării, în scris, la președintele biroului. Rezoluțiile se dau imediat și orice recurs se înaintează la Biroul Electoral Central.

M-am referit ieri la necesitatea ca partidele politice să aibă rolul lor referitor la contestații. Am spus că, contestațiile neserioase pot fi o pierdere de timp și pot submina procesul electoral și dăuna reputației partidului. Par să existe suficiente măsuri de siguranță în actuala legislație care să înlesnească contestarea eficientă a procesului electoral. Parte din procesul educativ pe care trebuie să-l parcurgă toate țările este aceea de a avea suficientă încredere în eficiența contestațiilor. Aceasta numai dacă sistemul funcționează bine iar alegătorii, candidații și partidele politice, imparțiali cu toții, vor avea încredere că legislația existentă este corect stabilită și justă.

EDUCAȚIA CIVICĂ ȘI EDUCAȚIA ALEGĂTORILOR

CHARLES LASHAM

Marea Britanie, S.U.A. și alte democrații consacrate au ceea ce se consideră alegeri libere și corecte de mai multe secole încoace. V-ați aștepta prin urmare ca în aceste țări să nu fie nevoie de educație civică și a alegătorilor.

Dar nu așa stau lucrurile. În Statele Unite există o organizație înființată special pentru a educa cetățenii în privința necesității de a se înscrie în liste

pentru a vota și, odată făcut acest lucru, să se prezinte la secția de votare și să voteze.

În Marea Britanie există o campanie publicitară anuală organizată de Home Office, Departamentul de Stat însărcinat cu astfel de probleme care îi îndeamnă pe cetățeni să se înscrie în liste în fiecare toamnă. În plus, se organizează campanii locale de către președinții birourilor electorale centrale așa cum sîntem domnul Smith și cu mine, pentru a ne asigura că toți cei îndreptățiți să voteze apar efectiv în listele de alegători.

Chiar și în democrațiile consacrate există nevoia unei educații civice și a alegătorilor. Cu atît mai mare este această nevoie în țările cu democrații nou constituite și este un lucru încurajator că acest fapt a fost recunoscut aici în România.

Între educația civică și cea a alegătorilor este o deosebire.

Educația civică îi poate cuprinde pe toți, inclusiv copiii, familiarizîndu-i cu procesul votării. Educația alegătorilor se adresează în mod special celor îndreptățiți să voteze.

Educația civică înseamnă a-i învăța pe oameni să trăiască într-o societate democrată. Fiecare trebuie să fie liber să-și exprime părerea și trebuie să respecte părerea celorlalți.

A vorbi liber, a avea posibilitatea de a crea asociații și a trăi în armonie sînt toate spre binele comun al țării.

În anumite țări latino-americane există proiecte prin care urnele de votare sînt introduse în școli și copiii sînt încurajați să voteze pentru un candidat anume. Această acțiune este precedată de o campanie întreprinsă de candidați tineri și sînt puse la dispoziție afișe și sînt organizate discuții pentru explicarea procesului.

Încă de la o vîrstă fragedă copiilor li se prezintă procesul și de la acea vîrstă fragedă ei învață despre posibilitatea de a cîștiga și de a pierde la care m-am referit ieri.

Aici, în România, s-au înființat diferite grupări de cetățeni și dumneavoastră sînteți mai familiarizați decît mine cu activitatea lor nu numai pe linia asigurării observatorilor naționali ci și pe cea a atenționării alegătorilor asupra necesității de a se verifica în listele de alegători, a modului cum să voteze și a necesității de a vota.

RAPOARTE ASUPRA LUCRĂRILOR DESFĂȘURATE ÎN CADRUL ATELIERELOR

ATELIERUL: A

RAPORTOR: IANFRED SILBERSTEIN

MODERATOR: CRISTIAN IONESCU

În cadrul atelierului A s-au dezbătut cu participanții aspectele legate de referatele prezentate în ședințele plenare, abordându-se, totodată, și alte aspecte legate de tematica seminarului, care au fost sugerate de discuțiile participanților.

La dezbateri au participat atât reprezentanți ai executivului, ai partidelor politice, cât și ai organizațiilor neguvernamentale al căror unic scop îl reprezintă apărarea drepturilor omului. Dezbaterile au pornit de la explicarea noțiunii de democrație ca proces politic și ca set de valori, solicitându-se explicarea definerii acesteia ca modalitate a instituționalizării puterii politice.

S-a ridicat problema caracterului democratic al constituirii unor formațiuni politice pe criterii etnice. Unii vorbitori au susținut că baza constituirii lor ar fi necesitatea apărării drepturilor minorității. În acest context, reprezentantul U.D.M.R. a menționat că în cadrul acesteia sînt grupuri cu convingeri politice diferite.

Discutîndu-se aspecte ale libertății de opinie și ale libertății presei, s-au evidențiat unele excese ale presei care atacă direct persoane fizice sau juridice; în timp ce persoanele fizice, în apărarea dreptului lor la demnitate, se pot adresa organelor competente în baza legii penale, persoanele juridice expuse atacurilor presei nu au o posibilitate legală de apărare.

În legătură cu pregătirea alegerilor generale, s-a pus problema interesului cetățeanului în ceea ce privește informarea sa în legătură cu alegerile, arătîndu-se aspecte concrete ale pregătirii alegerilor de către prefecturi și primării; s-a subliniat necesitatea ca partidele să își facă cît mai bine cunoscută platforma electorală, s-au dezbătut aspecte legate de rolul partidelor politice în campania electorală, felul în care se respectă legislația în materie. S-a criticat practica existentă în actualul parlament, cînd un parlamentar trecea de la un partid politic la altul, ceea ce nu corespunde principiului alegerilor pe bază de liste. Referindu-se la experiența americană în această problemă, s-a arătat că partidul trebuie să aibă mecanisme prin care să țină legătura continuă cu membrii săi care, astfel, cunosc poziția partidului și, cunoscînd și interesele electoratului, parlamentarul va merge alături de electorat, uneori chiar contrar intereselor partidului, știind că o poziție de dezacord a sa va atrage răspunsul electoratului la alegerile

următoare. Există o relație permanentă între electorat și parlamentari.

S-a discutat pe baza raportului dintre partid și baza socială a acestuia, evidențiindu-se aspectele legate de preocuparea unor sindicate de a se transforma în partide politice. Reprezentanții ai organizațiilor neguvernamentale au arătat, din constatări, că la alegerile locale reprezentanții partidelor în birourile electorale nu cunoșteau conținutul legii electorale și nici rolul partidelor în cadrul acestora.

S-au considerat drept discriminări între partidele mari și mici: împărțirea timpilor de antenă la radio și televiziune, nefinanțarea partidelor politice și pragul de 3% pentru intrarea în parlament. Reprezentantul guvernului a explicat poziția executivului în legătură cu aceste probleme, evidențiind totodată cheltuielile și facilitățile oferite de acesta partidelor politice în cadrul campaniei electorale.

În legătură cu aspectele tehnice ale procesului electoral, s-a arătat necesitatea păstrării în locuri sigure a buletinelor de vot pînă la predarea lor efectivă biroului electoral. S-a ridicat problema necesității organizării de secții de votare în gări și aeroporturi (oferindu-se răspunsuri pro și contra), a asigurării corespunzătoare cu personal și informarea electoratului prin presă în legătură cu secțiile de votare din străinătate.

S-a subliniat necesitatea constituirii unui organism electoral permanent și s-a arătat că există un proiect în acest sens.

S-a discutat, de asemenea, despre necesitatea constituirii unor secții de votare cu un număr mai restrîns de alegători, despre modalitatea anulării buletinelor de vot nefolosite, despre necesitatea unor urne și buletine de vot de culori diferite sau de urne transparente, despre un cod de deontologie electorală, necesitatea pregătirii celor ce se ocupă de organizarea votării cît și de pedepsirea și comunicarea publică a celor care au comis ilegalități în cadrul alegerilor. S-a arătat că ar fi necesar ca în lege să se treacă cifra minimă a componenței unui birou electoral și anume de cinci membri. Ca urmare a constatărilor făcute de reprezentanții unor organizații neguvernamentale, s-a ridicat problema corectării erorilor din listele electorale, responsabilitatea organelor locale legată de această problemă, corectarea listelor în raport de rezultatele recensămîntului, interesul verificării listelor de alegători și, în acest sens, afișarea lor astfel încît să poată fi consultate de către toți alegătorii, care pot introduce eventuale contestații.

Discuții au avut loc și pe marginea reglementării rolului și statutului observatorilor naționali, arătîndu-se în acest sens că unele organizații au creat statute proprii pentru observatorii pe care îi delegă. S-a argumentat pro și contra cu privire la necesitatea cărții de alegător.

Discuțiile din cadrul atelierelor și-au demonstrat utilitatea atît prin faptul

că au oferit posibilitatea tuturor participanților de a se exprima liber cu privire la aspectele legislative și practice ale alegerilor, cât și prin abordarea sferei mai largi a drepturilor omului în corelație cu sistemul electoral român. S-a evidențiat că acest seminar a avut un rol benefic pentru toți participanții, atât prin valoarea referatelor prezentate de oaspeți, cât și prin elucidarea multor aspecte legate de procesul electoral din România în concordanță cu noile legi în materie.

ATELIERUL: B

RAPORTOR: IRINA PATRULIUS

MODERATOR: PAUL CARAVIA

Atelierul "B" s-a desfășurat în condiții pe care le apreciem ca eficiente.

Primele discuții s-au referit la accepțiunea "democrației", a libertăților politice și economice, a dimensiunii morale în viața civică, a sensului ei pragmatic privind libertatea în toate acțiunile umane dar în limite pe care statul, legislația și raporturile individuale le legitimează. Deși cu un caracter mai pronunțat teoretic, dezbaterea a asigurat repere utile pentru discuțiile ulterioare, din cadrul atelierului, asupra valorilor pe care procesul electoral le implică. S-a considerat necesară acceptarea noțiunii de "management electoral". O discuție mai specială a fost purtată cu privire la relația dintre guvern și sistemul electoral, la îndatoririle organizatorice și financiare ale executivului. Reprezentantul guvernului a solicitat ca toate forurile implicate în alegeri să informeze corect organizațiile internaționale asupra scăderilor procesului electoral dar și asupra sprijinului acordat de guvern în asigurarea imparțialității alegerilor, solicitând acreditarea unei imagini reale asupra țării privind confruntarea electorală.

S-a cerut guvernului o transparență maximă.

Un rol deosebit revine, de asemenea, observatorilor interni și internaționali, implicării organizațiilor neguvernamentale și a partidelor în asigurarea asistenței electorale convenite și competente.

S-a insistat, mai în toate ședințele, asupra nevoii de educație electorală, de informare adecvată a populației și de instruire a celor implicați în buna desfășurare a procesului electoral. Se întâmpină dificultăți reale în asigurarea celor aproximativ 15 000 de secții de votare cu observatori și cu o componentă corespunzătoare a birourilor de votare. O atenție deosebită se impune secțiilor de votare din mediul rural. Trebuie să se asigure secțiile de votare cu exemplare ale textului legilor electorale în vigoare. Se solicită o mai mare angajare a RTV în acțiunea de educare a electoratului și de popularizare a tehnicilor de votare (în afara timpului de antenă). Se solicită

elaborarea de către IRDO în colaborare cu IFES a unui manual (ghid) destinat procedurilor de votare, text însoțit de ilustrații (tip bandă desenată), destinat păturilor largi ale populației, partidelor și aparatului birourilor de votare.

O atenție deosebită a fost acordată de către vorbitori ideii de a se crea un organism electoral permanent fie pe lângă primării sau prefecturi, fie independent, cu un aparat minim dar cu sprijin obștesc larg. Se sugerează următoarele atribuții ale acestor comisii permanente: analiza încălcărilor drepturilor electorale, propuneri pentru îmbunătățirea legislației, evaluarea logistică și financiară a costurilor pentru alegeri, actualizarea listelor de votanți, programe de educație electorală a populației și de reducere a absenteismului ș.a.

S-a solicitat instrumentarea fermă a pedepselor pentru contravențiile și infracțiunile electorale săvârșite în diferitele aspecte ale procesului electoral (obstrucționarea candidaților și partidelor, ruperea afișelor etc.). Se cere chiar popularizarea pedepselor pentru nerespectarea deontologiei electorale.

Numirea membrilor birourilor electorale la diferite niveluri se impune a fi făcută cu discernământ, și fără spirit partizan.

S-a apreciat că a crescut gradul de corectitudine în pregătirea alegerilor de la cele din luna mai 1990 pînă astăzi. Se scontează pe o și mai atentă respectare a legilor în alegerile din 27 septembrie a.c.

S-a solicitat simplificarea instrumentelor de vot (buletine, carte de alegător etc.) pentru a fi mai ușor de identificat votantul, și respectiv, semnul partidului dorit. Se recomandă tipul de buletin din Anglia (foaie cu siglele partidelor și denumirea lor) și eliminarea de pe buletine a numelor de candidați care se vor afișa separat la fiecare secție de votare. Se propune și eliminarea cărții de votant și chiar a ștampilei.

O observație repetată s-a referit la necesitatea prelungirii timpului afectat desfășurării campaniei electorale.

ATELIERUL: C

RAPORTOR: RODICA ȘERBĂNESCU

MODERATOR: AMELIA STĂNCESCU

La lucrările atelierului "C" au participat exponenți ai administrației centrale și locale, ai magistraturii, ai unor partide și organizații neguvernamentale care acreditează observatori.

Faptul acesta a permis abordarea temelor discutate cu privire la sistemul electoral din țara noastră, din perspective diferite, corespunzătoare preocupărilor participanților, precum și a variatelor stipulări prevăzute în

legile nr. 68 și 69 din 1992.

În cursul dezbaterilor, pe care le-am putut caracteriza ca fiind animate și pertinente, s-a vădit interes pentru problematica propusă de organizatori prin referatele prezentate, cât și pentru asigurarea unei mai bune pregătiri a celor prezenți, ca participanți la procesul electoral sau la pregătirea celor direct implicați. S-a insistat asupra cerințelor de corectitudine în viața electorală, de asigurare a libertăților ce izvorăsc din principiile democratice și ale respectării drepturilor omului în perioada de tranziție pe care o străbatem.

O atenție specială a fost acordată aspectelor concrete ale pregătirii materiale și ale funcționării mecanismului electoral în ziua alegerilor, procedeele de numărare a voturilor și de exercitare a controlului.

Au fost înfățișate măsurile de ordin tehnic, organizatoric și de pază, indicate și aplicate, fondurile alocate pentru tipărituri, ștampile, amenajarea incintelor și plata celor ce lucrează la secțiile și circumscripțiile electorale - suficiente în pofida dificultăților financiare ale statului - de natură să garanteze posibilitatea efectivă de exercitare fără impedimente a dreptului de vot de către toți cetățenii ce întrunesc condițiile prevăzute de lege.

Între altele, la nivelul fiecărui județ au fost create colective ce cuprind pe toți conducătorii serviciilor publice care concură la facilitarea procesului electoral: comunicații, poliție (care a primit ordine precise pentru paza afișelor, a candidaților, a buletinelor de vot), inspectorate școlare (majoritatea secțiilor funcționează în școli), transporturi, spitale, unități militare, alte instituții unde se organizează votarea pentru grupuri mai mici de alegători.

De asemenea, au fost subliniate largile prerogative, dar și grelele responsabilități, ce revin președinților secțiilor de votare, în rigurozitatea aplicării legii, în prevenirea eventualelor nereguli, făcându-se și recomandarea ca aceștia să poarte ecusoane pentru a fi mai ușor de identificat.

Evocându-se experiența alegerilor derulate începînd din 1990, s-a remarcat faptul că adevăratul pericol nu provine din tendința spre fraudă cît din erorile involuntare, pierderea din vedere a unor detalii de ordin practic, stilul de lucru și capacitatea organizatorică a diverselor persoane.

Participanții au fost de părere că ar fi utilă cunoașterea modalităților de numărare a voturilor care s-au dovedit în practică cele mai rapide și sigure.

O premiză favorabilă perfecționării continue a procesului electoral ar constitui-o evaluarea de către fiecare secție a modului de desfășurare a alegerilor, cu semnarea experiențelor pozitive și a cauzelor eventualelor incidente, urmînd ca la nivel central să se realizeze o sinteză.

În acumularea și transmiterea experienței, un rol apreciabil ar reveni organismelor electorale permanente, ce ar putea fi create și în România

atunci cînd resursele financiare ar permite.

În sfîrșit, pentru prevenirea suspiciunilor și sporirea credibilității rezultatelor alegerilor, participanții au căzut de acord că ar fi oportună afișarea la secțiile de votare a proceselor verbale, măsură ce ar putea fi recomandată de B.E.C. fără a contraveni literei și spiritului legii.

În privința observatorilor, s-a remarcat nevoia de instruire corectă, inclusiv pentru eliminarea tendinței de imixtitudine - uneori chiar de substituire - în atribuțiile președinților secțiilor electorale și de conștientizare nu numai a drepturilor ci și a îndatoririlor.

Participanții au avut cuvinte de apreciere la adresa Programului inițiat și organizat de către Fundația Internațională pentru sisteme electorale și Conferința pentru securitate și cooperare în Europa, care a prilejuit un schimb de idei și de experiență binevenit în ajunul alegerilor parlamentare și prezidențiale din România.

CONCLUZII

Seminarul pe tema sistemelor electorale românești a fost organizat în comun de către Fundația Internațională pentru Sisteme Electorale (I.F.E.S.) și Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa (C.S.C.E.), cu sprijinul Departamentului Administrației Publice, Comisiei Tehnice Interministeriale pentru organizarea alegerilor, Biroului Electoral Central, Departamentului pentru Structuri Socio-Politice, Institutului Român pentru Drepturile Omului (I.R.D.O), Primăriei municipiului Brașov.

Fundația Internațională pentru Sisteme Electorale este o fundație particulară de tip non-profit, cu sediul la Washington, care sprijină și consolidează procesul electoral în întreaga lume.

Din 1987, Fundația Internațională pentru Sisteme Electorale este un centru vital la care poate apela orice națiune care caută asistență în vederea dezvoltării unui proces electoral solid. Acest proces este esențial pentru stabilirea și menținerea unei forme democratice de guvernămînt. I.F.E.S. este angajată în sprijinirea unor alegeri libere și corecte ca expresie a voinței poporului.

Fiecare națiune are nevoie de un sistem electoral croit în conformitate cu cultura și mediul ei specific. Consultarea experților internaționali, ce reflectă diversitatea sistemelor electorale din întreaga lume, permite I.F.E.S.-ului să acorde asistență în privința uzanțelor alegerilor unor țări care

instituire sau perfecționază un proces electoral.

Pe lângă acordarea de asistență tehnică directă, I.F.E.S. are și rolul de centru pentru difuzare de informații referitoare la orice aspect al sistemelor electorale, antrenând experți în aceste sisteme și furnizând material esențial în instituirea și organizarea unor alegeri democratice.

Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa, care și-a început activitatea pe la mijlocul anilor '70 ca forum pentru comunicare și cooperare între Est și Vest, a intrat într-o fază nouă și dinamică o dată cu sfârșitul războiului rece. C.S.C.E. și-a intensificat acum activitatea practică prin crearea unor instituții, cum ar fi Biroul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului. O.D.I.H.R., cu sediul la Varșovia, care răspunde de "dimensiunea umană" a CSCE - promovând drepturile omului, democrația și respectarea legii.

O.D.I.H.R. are rolul de centru de informații cu privire la programe de edificare a democrației. În cursul anului viitor, el va organiza seminare internaționale pe probleme esențiale pentru dezvoltarea politică, între care emigrarea, toleranța, libertatea mass-media și implementarea la nivel național a normelor privind drepturile omului în țările membre ale C.S.C.E. De asemenea, va sprijini activitatea Întăului Comisariat pentru Minorități Naționale al C.S.C.E.

Un domeniu esențial al activității O.D.I.H.R. este sprijinirea alegerilor democratice în zonă și acordarea de asistență observatorilor electorali internaționali. În acest context, a organizat seminare pe tema alegerilor în Polonia, Bulgaria și Albania și a jucat un rol central în dezvoltarea contactelor dintre organizatorii alegerilor și experți.

Scopul seminarului a fost de a reuni toate grupările implicate în procesul democratic din România pentru a discuta liber și deschis despre procesul politic din țară.

Participanții au fost primari, prefecți, juriști din cadrul comisiilor electorale locale, reprezentanți ai unor partide politice și organizații neguvernamentale.

Metodologia Seminarului a fost ca vorbitorii să prezinte referate în Sesiunile plenare, după care delegații treceau în Ateliere, unde aveau posibilitatea de a discuta detaliat subiectele propuse în Sesiunile plenare. Fiecare atelier a avut un moderator și un raportor a căror sarcină era de a înregistra în scris și de a raporta concluziile la sfârșitul seminarului.

I.F.E.S. și C.S.C.E. au fost foarte mulțumite de prezența participanților și speră că aceștia au găsit seminarul ca fiind atât util cât și instructiv și că posibilitatea de a întâlni alte persoane implicate în procesul electoral din România le-a permis să facă un schimb de informații despre alegeri.

MARTA MARIA VILLAVECES

**LISTA PARTICIPANȚILOR LA SEMINARUL
“SISTEMUL ELECTORAL ROMÂN”,
4-6 SEPTEMBRIE 1992**

1. ELENA ANGHEL	Circumscripția Nr. 10 Buzău
2. MARA ANGHEL	Expert guvernamental
3. SORIN ALBULESCU	Director adjunct la Departamentul Administrației Publice
4. VIOREL ANDRUCĂ	Circumscripția Nr. 28 Neamț
5. IOAN ALEXANDRU	Consilier la Președinția României
6. AURICA AVRAM	Primar Brăila
7. INA BARDAN	LADO
8. NICOLAE BRAICA	Pro-Democrația, Brașov
9. CEZARA BEBIS	Director
10. VALER BOCA	Circumscripția Nr. 1 Alba
11. GHEORGHE BORLEȘTEANU	Circumscripția Nr. 31 Satu-Mare
12. MIHAIL BURLACU	PSDR
13. PETRE CARAMAN	LADO, Iași
14. PAUL CARAVIA	Moderator
15. EUFROSINA CHIRICĂ	Circumscripția Nr. 14 Constanța
16. DORIN CHIRICIOIU	Circumscripția Nr. 3 Argeș
17. IOSEFINA CIUREA	Circumscripția Nr. 40 Vrancea
18. AURELIA COTUȚIU	Circumscripția Nr. 2 Arad
19. CONSTANTIN DIACONESCU	Consilier inspector guvernamental
20. VICTOR DIMITRIU	Secretariatul General al Guvernului
21. RADU DEMETRESCU	Raportor
22. DONU DIMETRESCU	BUNIA, Brașov
23. FRANCISC FODOR	Prefect Covasna
24. MIHAIL GONDOS	Secretar general adjunct al guvernului
25. TATIANA GRIGORESCU	PER
26. GHEORGHE GROSAN	Prefect Bistrița-Năsăud
27. AUREL GUBANDRU	Prefect Buzău
28. MIHAI CONSTANTIN IACOBESCU	PNL-CD
29. CRISTIAN IONESCU	Moderator
30. MIHNEA IONIȚĂ	PNL-AT
31. NICOLAE IORGA	Subprefect București
32. EMILIAN IVĂNESCU	Circumscripția Nr. 35 Teleorman
33. CHARLES LASHAM	Chif Electoral Officer-Liverpool
34. NICOLAE LATCAN	Primar Focșani
35. ION MANEA	Expert guvernamental
36. DAN MARINCA	Prefect Maramureș
37. EUGENIA MICU	Vicepreședinte Consiliul Județean Prahova
38. DAN LIVIU MIRCEA	Primar Slatina
39. ION MITRICĂ	Primar Urziceni
40. OBIE MOORE	Conducător proiect I.F.E.S. la București

41. ADRIAN MORUZI
 42. CORNEL NEAGOIE
 43. ILIE NIMARĂ
 44. VLĂDUȚ NISIPEANU
 45. DIMITRIE ONICA
 46. VLADIMIR ORMENEANU
 47. IRINA PATRULIUS
 48. PAL LADISLAU
 49. INA PAVALACHE
 50. GEORGE PALE
 51. JULIANA PILON
52. EUGEN PERSON
 53. LUCIA PETRUȚA
 54. ALEXANDRU POPESCU
 55. PETRE POPESCU
56. EDWIN REKOSH
 57. JACQUES ROUSSELLIER
 58. ION SANFIRA
 59. DOREL SANDOR
60. RODICA ȘERBĂNESCU
 61. IANFRED SILBERSTEIN
 62. IOAN SIPOS
 63. GEORGE SMITH
64. RODICA SORESCU
 65. MILENA STĂNCESCU
 66. CONSTANTIN ȘTEFĂNESCU
 67. MANUELA ȘTEFĂNESCU
 68. MARIAN TATA
 69. MARTA MARIA VILLAVECES
70. DORU VIOREL URSU
71. DORU VOLOSBAN
 72. VLADIMIR WEISSMAN
 73. RENATA WERBER
 74. ZOICA ZAMFIRESCU
 75. OVIDIU ZĂRNESCU
 76. IRINA MOROIANU ZLĂTESCU
 77. LUCIA PALAGHIA
 78. DANIELA SIMIONESCU
- Primar Brașov
 Primar Constanța
 Viceprimar Tîrgu-Jiu
 FDSN
 Biroul Electoral Central
 SIRDO
 Raportor
 Circumscripția Nr. 21 Harghita
 APADO, Brașov
 PSDR
 Director de Programe I.F.E.S pentru
 America, Asia și Europa
 SIRDO
 Raportor
 Pro-Democrația
 Circumscripția Nr. 42
 Sectorul Agricol Ilfov
 Human Rights Law Group
 C.S.C.E.
 Primar Satu-Mare
 Secretar de stat la
 Departamentul pentru Structuri
 socio-politice
 Moderator
 Moderator
 LADO, Tîrgu-Mureș
 Returning Officer and
 Electoral Registration Officer
 Circumscripția Nr. 33 Sibiu
 Raportor
 Primar Sighișoara
 LADO
 Pro Democrația Brașov
 Conducător de program I.F.E.S.
 pentru România
 Secretar de stat la Departamentul
 Administrației Publice
 Prefect Harghita
 Comitetul Helsinki
 Comitetul Helsinki
 Prefectura Gorj
 Biroul Electoral Central
 IRDO
 AROLID
 AROLID

